

T.C.

KARAMANOĞLU MEHMETBEY ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

FİNANSAL KÜRESELLEŞMENİN EKONOMİK BÜYÜMEYE ETKİSİ

Hazırlayan

Erkan BALAOĞLU

180434111

İktisat Ana Bilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

Danışman

Doç. Dr. Taner GÜNEY

KARAMAN – 2021

T.C.

KARAMANOĞLU MEHMETBEY ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

FİNANSAL KÜRESELLEŞMENİN EKONOMİK BÜYÜMEYE ETKİSİ

Hazırlayan

Erkan BALAOĞLU

180434111

İktisat Ana Bilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

Danışman

Doç. Dr. Taner GÜNEY

KARAMAN – 2021

ENSTİTÜ TEZ ONAY FORMU

Doküman No	FR-285
İlk Yayın Tarihi	05.02.2018
Revizyon Tarihi	27.10.2020
Revizyon No	01
Sayfa No	1/1

FINANSAL KÜRESELLEŞMENİN EKONOMİK BÜYÜMEYE ETKİSİ

Tezin Kabul Ediliş Tarihi: 15 / 01 / 2021

Bu tez, Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulunun 24 / 12 / 2020 tarih ve 56/847 sayılı oturumunda belirlenen jüri tarafından kabul edilmiştir.

Hazırlayan

Kalite Sistem Onayı

ÖNSÖZ

Çalışmamın hazırlanmasında bilgi ve yardımlarını esirgemeyen değerli hocam Doç. Dr. Taner GÜNEY' e sonsuz teşekkürlerimi sunarım. Ayrıca eğitim hayatım boyunca maddi ve manevi desteklerini esirgemeyen babam Doğan BALAOĞLU, annem Belgin BALAOĞLU ve yüksek lisans boyunca her zaman yardım ve desteklerini esirgemeyen, ileride iyi bir akademisyen ve fikir adamı olacak olan Eyüp GÜNTÜRK'e ve sevdiklerime sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

ÖZET

Finansal küreselleşmenin ekonomik büyüme üzerindeki etkisi, geçmişten günümüze iktisatçıların çalışmalar yaptığı ve farklı sonuçlar elde ettiği bir konu olmuştur. Bu çalışmanın amacı, gelişmiş ve gelişmekte olan 103 ülkede, finansal küreselleşmenin ekonomik büyüme üzerindeki etkisinin incelenmesidir. Bu sebeple çalışmada finansal küreselleşme göstergesi olarak KOF küreselleşme endeksleri ekonomik büyüme göstergesi olarak da dört farklı değişken kullanılmıştır. 1970-2016 yılları arasındaki döneme ait veriler panel veri yöntemiyle analiz edilmiştir. Analiz sonuçlarına göre finansal küreselleşme tüm ülkelerde, ekonomik büyümeyi pozitif yönde etkilemekte ve büyümeye katkı yapmaktadır. Gelişmiş ülkelerde finansal küreselleşme kişi başına düşen GDP ve sabit fiyatlarla kişi başına GDP değişkenlerini pozitif yönde etkilerken, sabit fiyatlarla toplam GDP'yi ise negatif yönde etkilemektedir. Gelişmekte olan ülkelerde de finansal küreselleşmenin ekonomik büyüme üzerindeki etkisi, gelişmiş ülkelere benzemektedir. Sonuç olarak, finansal küreselleşmenin, gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde, ekonomik büyümeye olumlu katkı yapabileceği sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Finansal Küreselleşme, Ekonomik Büyüme, Gelişmiş Ülkeler, Gelişmekte Olan Ülkeler

ABSTRACT

The effect of financial globalization on economic growth has been a subject that economists have studied and obtained different results from past to present. This study aims to examine the effect of financial globalization on economic growth in 103 developed and developing countries. For this reason, KOF globalization indices are used as indicators of financial globalization, and four different variables are used as indicators of economic growth. The data for the period between 1970-2016 were analyzed using the panel data method. According to analysis results, financial globalization positively affects economic growth and contributes to growth in all countries. While financial globalization positively affects the variables of GDP per capita and GDP per capita at fixed prices in developed countries, it negatively affects the total GDP at fixed prices. The effect of financial globalization on economic growth in developing countries is similar to that of developed countries. As a result, it was concluded that financial globalization can positively contribute to economic growth in developed and developing countries.

Keywords: Financial Globalization, Economic Growth, Developed Countries, Developing Countries

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	i
ÖZET	ii
ABSTRACT	iii
KISALTMALAR	viii
TABLolar LİSTESİ	ix
ŞEKİLLER LİSTESİ	xi
GİRİŞ	1

1. BÖLÜM

FINANSAL KÜRESELLEŞME

1.1. Küreselleşme Nedir?	3
1.2. Küreselleşme sürecinin temel etmeni:	4
1.3. Küreselleşmenin Çeşitleri	5
1.3.1. Üretimin Küreselleşmesi	5
1.3.2. Ticari Küreselleşme.....	5
1.3.3. Finansal Küreselleşme.....	6
1.4. Finansal Küreselleşmenin Ortaya Çıkışı	7
1.5. Finansal Küreselleşmenin Tarihsel Gelişimi	9
1.6. Finansal Küreselleşmenin Amaçları.....	10
1.7. Finansal Küreselleşmenin Etkileri	10
1.8. Finansal küreselleşme ve Kriz	11

1.9. Finansal Küreselleşme ve Teorik Yaklaşımlar	12
1.9.1. Mckinnon-Shaw Yaklaşımı	12
1.9.2. Yapısalcı Yaklaşım	12
1.9.3. Neo-Keynesyen Yaklaşım	13
1.9.4. Post-Keynesyen Yaklaşım	13
1.9.5. Spekülatif Geliştirme Teorisi.....	14
1.9.6. Marksist Yaklaşım	14

2. BÖLÜM

EKONOMİK BÜYÜME KAVRAMI

2.1. Ekonomik Büyüme.....	15
2.2. Büyümenin Kaynakları.....	16
2.2.1.Emek	16
2.2.2. Fiziksel Sermaye.....	16
2.2.3. Doğal Kaynaklar.....	17
2.2.4 Girişimci	17
2.2.5 Beşeri Sermaye.....	18
2.2.6. Teknoloji	18
2.2.7. Kurumsal Yapı.....	18
2.3. Büyümenin Ölçülmesi	19
2.3.1. Gayri Safi Yurtiçi Hâsıla	19
2.3.1.1. Üretim Yöntemiyle GSYH Hesaplaması.....	19
2.3.1.2. Harcama Yöntemiyle GSYH Hesaplaması.....	20

2.3.1.3.	Gelir Yöntemiyle GSYH Hesaplaması.....	20
2.3.1.4.	Nominal GSYH Hesaplaması	21
2.3.1.5.	Reel GSYH Hesaplaması.....	21
2.3.2.	GSYH Deflatörü	21
2.3.3.	Kişi Başına Düşen Reel GSYH.....	22
2.3.4.	Satın Alma Gücü Paritesi	22
2.4.	Büyüme Hızı	22
2.5.	Büyümenin Etkileri	23
2.6.	Büyüme Modelleri.....	23
2.6.1.	Geleneksel Büyüme Modelleri	23
2.6.1.1.	Klasik Büyüme Modeli.....	23
2.6.1.2.	Marksist Büyüme Teorisi	26
2.6.1.2.1.	Emek Değer Teorisi.....	26
2.6.1.2.2.	Artı Değer Teorisi.....	27
2.6.1.2.3.	Kar Teorisi	27
2.6.1.3.	Schumpeter'in Büyüme Modeli	28
2.6.1.4.	Keynes'in Büyüme Modeli.....	28
2.6.2.	ÇAGDAŞ BÜYÜME MODELLERİ	29
2.6.2.1.	Harrod-Domar Modeli.....	29
2.6.2.2.	Neo –Klasik Büyüme Modeli	30
2.6.2.3.	İçsel Büyüme Modeli	31
2.6.2.3.1.	İçsel Büyümenin Belirleyicileri.....	32

3. BÖLÜM

FİNANSAL KÜRESELLEŞMENİN EKONOMİK BÜYÜMEYE ETKİSİ ÜZERİNE BİR İNCELEME

3.1. Literatür Taraması.....	34
3.2. Veri seti.....	41
3.3. Panel Veri Yaklaşımı.....	47
3.3.1. Sabit Etkiler Modeli	49
3.3.2. Rassal Etkiler Modeli	50
3.3.3. Hausman Testi.....	51
3.4. Tahminler	52
3.4.1. Tüm Ülkeler	52
3.4.2. Gelişmiş Ülkeler.....	58
3.4.3. Gelişmekte Olan Ülkeler	64
SONUÇ	70
KAYNAKÇA.....	74

KISALTMALAR**OECD:** Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Teşkilatı**IMF:** Uluslararası Para Fonu**WB:** Dünya Bankası**GATT:** Gümrük Tarifeleri ve Ticaret Genel Antlaşması**GSYH:** Gayri Safi Yurtiçi Hasıla**IBRD:** Uluslararası İmar ve Kalkınma Bankası**ABD:** Amerika Birleşik Devletleri**GSMH:** Gayri Safi Milli Hasıla**KBDG:** Kişi Başına Düşen Gelir**SDR:** Özel Çekme Hakları**EK:** Ekonomik Küreselleşme**EKDF:** Ekonomik Küreselleşme de facto**EKDJ:** Ekonomik Küreselleşme de jure**FK:** Finansal Küreselleşme**FKDF:** Finansal Küreselleşme de facto**FKDJ:** Finansal Küreselleşme de jure**GDPPC:** Kişi Başına GDP Dolar cinsinden**GDP2010:** 2010 Yılı sabit fiyatlarla GDP**TGDP:** 2010 Yılı fiyatları ile toplam GDP**DYY:** Doğrudan Yabancı Yatırım

TABLolar LİSTESİ

Tablo3 1: Değişkenlerin Kısaltmaları	43
Tablo3 2: Değişkenlerin Tanımlanması: Tüm Ülkeler	44
Tablo3 3: Değişkenlerin Tanımlanması: Gelişmiş Ülkeler	44
Tablo3 4: Değişkenlerin Tanımlanması: Gelişmekte Olan Ülkeler	45
Tablo3 5: Değişkenlerin Korelasyon Katsayıları: Tüm Ülkeler.....	45
Tablo3 6: Değişkenlerin Korelasyon Katsayıları: Gelişmiş Ülkeler	46
Tablo3 7: Değişkenlerin Korelasyon Katsayıları: Gelişmekte Olan Ülkeler	47
Tablo3 8 : Büyüme ve EK: Tüm Ülkeler	52
Tablo3 9: Büyüme ve EKDF: Tüm Ülkeler	53
Tablo3 10: Büyüme ve EKDJ: Tüm Ülkeler.....	54
Tablo3 11: Büyüme ve FK: Tüm Ülkeler	55
Tablo3 12: Büyüme ve FKDF: Tüm Ülkeler	56
Tablo3 13: Büyüme ve FKDJ: Tüm Ülkeler	57
Tablo3 14: Büyüme ve EK: Gelişmiş Ülkeler.....	58
Tablo3 15: Büyüme ve EKDF: Gelişmiş Ülkeler.....	59
Tablo3 16: Büyüme ve EKDJ: Gelişmiş Ülkeler	60
Tablo3 17: Büyüme ve FK: Gelişmiş Ülkeler	61
Tablo3 18: Büyüme ve FKDF: Gelişmiş Ülkeler	62
Tablo3 19: Büyüme ve FKDJ: Gelişmiş Ülkeler.....	63
Tablo3 20: Büyüme ve EK: Gelişmekte Olan Ülkeler	64
Tablo3 21: Büyüme ve EKDF: Gelişmekte Olan Ülkeler	65
Tablo3 22: Büyüme ve EKDJ: Gelişmekte Olan Ülkeler	66
Tablo3 23: Büyüme ve FK: Gelişmekte Olan Ülkeler	67
Tablo3 24: Büyüme ve FKDF: Gelişmekte Olan Ülkeler.....	68

Tablo3 25: Büyüme ve FKDJ: Gelişmekte Olan Ülkeler	69
---	----

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1: Yeni Modeller Çerçevesinde İçsel Büyüme ve Belirleyicileri	33
--	----

GİRİŞ

İkinci Dünya Savaşı ve sonrasında yaşanan siyasi ve ekonomik gelişmeler ülke ekonomilerinin yavaş yavaş birbirine entegre olması gibi bir durumla karşı karşıya getirmiştir. Bölgesel, siyasi ve ekonomik anlamda birlikler kurulmaya başlanmıştır. Böylece ülkeler sınırlarını koruyacak ve ayrıca kendisine yakın ülkelerle ticari işlem hacimlerini artıracaklardı. Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğunun kurulması ile başlayan süreç sonunda Avrupa Birliği ortaya çıkmıştır. Dünyada ise Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Teşkilatı (OECD), Uluslararası Para Fonu (IMF) ve Dünya Bankası (WB) gibi örgütler ortaya çıkmıştır. Bu örgütlerin amacı istikrarlı büyüme konusunda sıkıntı yaşayan gelişmekte olan ve gelişmemiş ülkelerin içinde buldukları kötü durumlardan çıkış yolu bulmaktır.

Gelişmekte olan ülkelerde yapısal bir sorun haline gelen tasarruf yetersizliği ve döviz açığı gibi problemler ülkelerin istikrarlı büyüme konusunda sıkıntılar yaşamasına neden olmaktadır. Gelişmiş ülkeler de ise sermayenin yeni yatırım alanları araması gibi durumlar ortaya çıkmıştır. Küresel ölçekte yeni gelişmelerin yaşandığı dönemde ortaya çıkan fikirler ise gelişmekte olan ülkelerin döviz açığı ihtiyacını karşılamaya yönelikti. Bunun için ülkeler arası serbest dolaşım, sermaye kontrollerinin en aza indirilmesi ve faiz oranlarının üstündeki baskının ortadan kaldırılması gibi fikirler ortaya çıkmıştır.

Küreselleşmenin bir diğer boyutu olan finansal küreselleşme olgusu ortaya çıkmıştır. Finansal küreselleşme mali piyasalar da kontrollerin kaldırılması ve sermayenin rahat hareket edebilmesi anlamına gelir. Böylece sermaye daha verimli alanlarda kullanılabilir. Finansal küreselleşmeyi artıran bir diğer unsur olan teknolojik ilerleme ve iletişim dünyasında yaşanan gelişmeler finansal piyasalardaki akışkanlığı daha da artırmıştır.

Finansal küreselleşmeyi gerçekleştiren ekonomiler de beklenen durum ise döviz açığını ortadan kaldırıp, tasarrufların artmasını sağlamak ve düşen faiz oranları sayesinde

sermayeyi daha verimli şekilde kullanıp yatırımların artmasını sağlamaktır. Artan yatırımlar sayesinde ülke ekonomisinin de büyümenin sağlanacak olmasıdır. Bu bağlamda çalışmamızın amacı finansal küreselleşmenin ülkelerin ekonomik büyümesine katkı yapıp yapmadığının araştırılmasıdır.

Bu çerçevede ele alınan çalışmamız üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde küreselleşme ile başlayan sürecin finansal küreselleşme ile nasıl devam ettiği ele alınmıştır. Finansal küreselleşmenin tarihsel gelişimi, amaç ve etkileri ile birlikte finansal küreselleşme süreci ile ilgili teorik yaklaşımlar ele alınmıştır.

Finansal küreselleşmeyi izleyen ikinci bölümde ise ekonomik büyümenin açıklanması, büyümenin kaynakları, büyümenin nasıl ölçüldüğü ve büyüme modelleri yer almaktadır.

Üçüncü ve son bölümde ise literatür taraması ile başlayıp, finansal küreselleşme endeksleri açıklanmış, değişkenlerin tanımlanması ve değişkenlerin korelasyon katsayıları tüm ülkeler, gelişmiş ülkeler ve gelişmekte olan ülkeler olarak ayrı ayrı tanımlanmıştır. 1970-2016 dönemi kapsayan veriler, panel veri yöntemiyle analiz edilmiştir. Genel olarak finansal küreselleşmeyi daha önce gerçekleştiren gelişmiş ülkelerin ekonomik büyümesine, gelişmekte olan ülkelere daha fazla katkı sağlamıştır. Elde edilen tahminler sonuç kısmında değerlendirilmiştir.

1. BÖLÜM

FİNANSAL KÜRESELLEŞME

1.1.Küreselleşme Nedir?

Küreselleşme kavramı, genel olarak ülkelerin birbirleri ile olan ticari, siyasal, kültürel vb. etkileşimleri olarak ifade edilebilir. Küreselleşme olgusu, her alanda bir entegrasyona dâhil olma sürecidir. Ticari ve finansal anlamda bütünleşmenin artması olarak da kullanılmıştır (Rodrik, 2009, s. 201). Küreselleşmenin 1970'lerden başlayarak özellikle elektronik ve bilgi işlem teknolojisindeki ilerlemelerle birlikte dünyayı tek pazar haline dönüştürmekte olduğunu görmekteyiz (Yeldan, 2001, s. 13).

Dünyanın büyük bir pazar haline gelmesi küreselleşmenin sonunda elde edilmek istenen bir sonuçtur. Ortak pazar düşüncesi ile birlikte birbirine yakın ülkeler arasında ekonomik iş birlikleri yapılmaktadır. Bunun için Avrupa'da İkinci Dünya Savaşı sonrasında 1951 yılında Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu kurulmuştur. 1957 yılında Avrupa Ekonomik Topluluğu kurulmuş ve ardından Gümrük Birliği Anlaşması gelmiştir. Berlin Duvarının yıkılmasından sonra ise 1 Kasım 1993 tarihinde yürürlüğe giren Maastricht Antlaşması ile Avrupa Birliği oluşmuştur. Oluşan birlik ile ortak para birimi olan Avro 1 Ocak 2002 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Dünya da kurulan bazı ekonomik birlikler ise şu şekildedir: Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Teşkilatı (OECD), Karadeniz Ekonomik İş Birliği, Uluslararası Para Fonu (IMF), Dünya Bankası (WB) gibi kuruluşlardır.

Küreselleşme ile elde edilmek istenen bir diğer olay ise ülkeler arası serbest ticaret yapabilmektir. Mal alım ve satımı, sermayenin ülkeler arası daha rahat şekilde dolaşabilmesi, yatırımcıların kendi ülkeleri dışında daha rahat yatırım yapabilmesi ve emek ihracatı ve ithalatı gibi durumların ortaya çıkması amaçlamaktadır (Aydemir & Kaya , 2007, s. 267-268).

Küreselleşmenin bir diğer sonucu da dünya ülkelerinin birbirlerine eskisinden daha çok bağlı hale gelmesidir. Dünya ekonomisinde ve piyasasında bağımlılık artmış, ulusal ekonomi politikalarının da etkinliği azalmaktadır. Çünkü ülkeler dış dünyadan gelen güçlü etkilerle karşılaşılıyorlar (Aytekin, 2013).

1.2. Küreselleşme sürecinin temel etmeni:

İdeolojik Etmenler: Ülkeler, soğuk savaş sonrası Doğu blokunun dağılması ve sonrasında yaşanan gelişmelerle birlikte liberal politikalara ve piyasa ekonomisine doğru yol almaya başlamışlardır. Yaşanan gelişmeler sonrasında serbest piyasa ekonomisine geçiş sağlanmış, serbest ticaretten ve ülkelere gelen yabancı sermayenin sunduğu faydalardan yararlanılmaya başlanmıştır. Ülkelerin önceden uyguladıkları planlı ekonomi modelleri terk edilmiş, serbest ticaretin önündeki engeller kaldırılarak küreselleşme için bir adım daha atılmıştır (Bozkurt, 2000, s. 27).

Teknolojik Etmenler: Teknolojinin sürekli yenilenecek kendini geliştirmesi ve gelişen dünyada uzakları yakın etmeye başlaması küreselleşme açısından ilk etkilerini 1980 sonrası dönemde vermeye başlamıştır. Bu dönemden itibaren enformasyon teknolojisinin giderek yaygın hale gelmesi ile ilk etkilerini de finans piyasaları üzerinde göstermiştir. Geçmişten günümüze giderek artan bir seyir izleyerek etkisini daha geniş alanlara yaymayı başarmıştır. Günümüzde teknolojinin bu denli yaygın hale gelmesi ile birlikte ucuzlaması da küreselleşmeye ve küresel mali piyasalara ayrı bir ivme kazandırmıştır. Teknolojik gelişmelerle birlikte iletişim ve haberleşme daha ucuz hale gelerek maliyetlerde azalma meydana gelmiştir (Bozkurt, 2000, s. 27).

Ekonomik Etmenler: Gelişmiş ülkelerde iktisadi faaliyetlerin artmış olması ve bununla birlikte iç piyasaların doygunluğa ulaşmış olması ve petrol krizi sonrası yaşanan

gelişmeler sonucunda dışa açılma isteği küreselleşme sürecinin ekonomik etmenlerinden bazılarını oluşturmaktadır. Bununla birlikte çok uluslu firmalar üretimlerini global ölçekte yapmaya başlamışlardır. Finansal piyasalarda yüksek miktarlardaki paralar ülkeden ülkeye dolaşmaktadır. Global ölçekte ülkelerin birbirleri ile bütünleşmesi iç ve dış ekonomik ve sosyal politikalar üzerinde farklı stratejiler izlemeye mecbur kılmıştır. Bir ülkede başlayan bir kriz önce yakın etkileşimde bulunduğu ülkeyi daha sonra kıtayı ardından da tüm dünyaya yayılabilir (Bozkurt, 2000, s. 28).

Küreselleşme kavramı; neo liberal politikanın ürünüdür. Berlin Duvarı'nın yıkılması ve Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti Birliği (SSCB)'nin dağılması ile küreselleşmenin önündeki engellerden birisi daha kalkmıştır (Bozkurt, 2000, s. 26). Teknolojik gelişmelerle birlikte bilgi enformasyonu hızlıca yayılmakta, insanlar okyanus ötesi işlemleri istedikleri yerden istedikleri anda yapabilmektedirler. Ekonomik anlamda ise gelişmiş ülkelerde yaşanan sermaye stokunun gelişmekte olan ülkelere doğru daha rahat bir şekilde akması olarak ele alınabilir.

1.3.Küreselleşmenin Çeşitleri

Küreselleşmenin günümüze kadar geldiği üç farklı boyutu vardır. Bunlar; Üretimin Küreselleşmesi, Ticari Küreselleşme ve son olarak da Finansal Küreselleşmedir.

1.3.1. Üretimin Küreselleşmesi

Gelişmiş ülke merkezli çok uluslu şirketler gelişmekte olan veya gelişmemiş atfedilen ülkelerde yeni yatırım alanları oluşturmuşlardır. Bu ülkeler de bulunan ucuz iş gücünden ve sağlanan imtiyazlardan faydalanmak adına bu girişimlere kalkışırlar. Bu çok uluslu şirketlerin amacı düşük maliyet, yüksek kar güdüsüyle hareket etmeleridir (Özdemir & Delice, 2012, s. 827-828).

1.3.2. Ticari Küreselleşme

Uluslararası ticari sınırların kalkmasından sonra ticaret daha rahat yapılmaya başlanmıştır. İkinci Dünya Savaşı sonrası ülkeler arası ticari ilişkiler artmış. Bölgesel ve dünya ölçekli antlaşmalar ile ticaret daha serbest yapılmaya başlanmıştır. 1947 yılında yürürlüğe giren Gümrük Tarifeleri ve Ticaret Genel Antlaşması (GATT) ile serbest ticaretin kurumsal çerçevesi belirlenmiştir (Özdemir & Delice, 2012, s. 823).

1.3.3. Finansal Küreselleşme

Finansal küreselleşme bankacılık ve diğer finansal enstrümanlar üzerindeki sınırlamaların kaldırılması anlamına gelmektedir (Dinar, 2009, s. 109-135). Finansal küreselleşme, mali piyasalarda kontrollerin tamamen kaldırılması veya hafifletilmesi anlamına da gelebilir (Özer, 2006, s. 4). Finansal küreselleşme; finansal sermaye birikimi fazla olan kesimin yüksek getiriye veya kar güdüsü içinde hiçbir sınırlamaya uğramadan ülkeler ve sektörler arasında daha rahat hareket etmesi anlamına gelmektedir.

Finansal piyasaları gelişmiş ülkeler küreselleşme sürecine daha hızlı bir şekilde adapte olurlar. Finans piyasalarının küreselleşmesi finansal varlıkları, borçları, banka kredilerini, mevduatlarını ve fiziksel sermayesine ilişkin konuları etkilemektedir. Bu aktifler ve borçlar mal, hizmet ve işgücü piyasasına göre daha kolay entegre olur (Tobin, 2004, s. 135-141).

Ülkelerin finansal entegrasyon politikalarını kullanmak istemesinin temel nedeni olarak ülkeye dışarıdan yatırımcı çekmek ve sığ olan finansal piyasalarını daha derin hale getirmektir. Derinleşen finansal piyasalarda kredi ve dış kaynak kullanımı daha etkin bir şekilde işleyecek ve riski düşük, yüksek getiriye sahip yatırımların finansmanı kolaylaşacaktır. Yüksek getiriye sahip olan bu yatırımlar ülke GSYH'ine katkı da bulunacaktır ve böylece kişi başına düşen milli gelir de artışlar yaşanacaktır (Korkmaz, vd. 2010).

Ülkelerin finansal liberalizasyon sürecini tam olarak tamamlayabilmesi için bazı koşulları eksiksiz yerine getirmelidir. Bunlar:

- Krediler üstündeki baskının ortadan kaldırılması
- Hizmet sektörü ve bankacılık sektörüne girişlerin serbest bırakılması
- Uluslararası sermaye hareketlerinin serbest bırakılması
- Bankaların bağımsızlığı
- Faiz deregülasyonu (Uçar, 2016, s. 6).

Finansal liberalizasyon sürecinde finansal baskı durumunda faiz oranlarının piyasada gerçekleşmesi beklenen seviyeden daha alt düzeyde gerçekleşmesine neden olur. Liberalizasyonla birlikte finansal piyasalarda yer alan kurumlarda ve kullanılan enstrüman sayısında artış meydana gelir. Bununla birlikte finansal piyasalarda bir derinleşme meydana gelir. Finansal piyasaların derinleşmesi ile ekonomilerde tasarruflar artacak, artan tasarruflar yatırıma dönüşerek yatırımları artıracaktır. Böylece kaynak kullanımında ve dağılımında etkinlik sağlanmış olacaktır. Böylece finansal baskının ortadan kalkması ile daha iyi işleyen bir finansal yapı ortaya çıkacak ve ekonomik büyümeye etki edecektir (Öztürk, vd, 2010, s. 96-97).

1.4.Finansal Küreselleşmenin Ortaya Çıkışı

Sanayi devriminden sonra hızlı bir şekilde gelişen uluslararası ticaret hareketleri ülkeleri sanayileşmeye itmiş ve kaynak ihtiyacı doğmuştur. Bu kaynak ihtiyacı zengin ülkelerden sağlanmaya çalışılmış ve ülkeler giderek birbirine bağımlı hale gelmiştir. Birinci Dünya Savaşına kadar süren bu süreçte 1870-1914 yılları arası küresel finans artmaya başlamıştır. Bu dönem de sermayeye giriş çıkışları kontrol altında değildi (Savaş, 2012, s. 14). Bu dönemden sonra sermaye girişi çıkışları kontrol altına alınmış ve sınırlamalar getirilmiştir. Bu dönemdeki sermaye giriş ve çıkışları spekülasyon amaçlı olmuştur.

II. Dünya Savaşından sonra, ülkeler ve ekonomileri ağır hasar almıştı ve bu ekonomileri tekrar ayağa kaldırmak için bir finansal sisteme ihtiyaç duyuldu. Bunun için 1944 yılında Amerika'da New Hampshire eyaletinde bulunan Bretton Woods kasabasında 44 ülkenin katılımıyla bir konferans düzenlendi. Bu konferans sonucunda Uluslararası Para Fonu (IMF) ve Uluslararası İmar ve Kalkınma Bankası (IBRD)'nin temelleri atılmıştır. Konferans da sabit döviz kuru kullanılmasına ve para birimi olarak da Amerikan doları kullanılmasına karar verilmiştir. Amerikan doları altına, diğer para birimleri ise Amerikan dolarına bağlanarak bir "altın-kambiyo" (altın-dolar) sistemi oluşturulmuştur. Bu sistemdeki amaç ise ulusal ekonomileri bozan spekülasyon amaçlı akımları bir nebze olsun kontrol altına almaktır. Amerikan doları, hükümet tarafından onsu 35 dolardan altına dönüştürülebilmekteydi. Amerikan doları bu sistemde döviz kuru istikrarını sağlamak ve dış ticaretteki kur belirsizliğini en aza indirerek ekonomik istikrar için katkı sağlamıştır. ABD ekonomisinin artan dış açıkları ile dolar konvertibilitesine olan güven sarsılmış ve dolardan altına kaçış başlamıştır. Bunun üzerine 1971 yılında Başkan Nixon tarafından doların altına olan konvertibilitesinin kaldırıldığı açıklanmış ve Bretton Woods sistemi sona ermiştir (Bal & Özalp , 2011, s. 83-84).

Bretton Woods sisteminin de çökmesi ile birlikte tekrar sermaye akımları uluslararası alanda serbestleşmeye başlamıştır. Uluslararası banka kredileri ve menkul kıymet yatırımları artmaya başlamıştır (Öztürk & Kuşçu, 2011).

Bu dönemden sonra ise 1970'li yıllar da finansal küreselleşmenin gelişmemiş ülkelere sağlayacağı katkıyı Mckinnon (1973) ve Shaw (1973) Neoklasik finans teorisini geliştirerek açıklamaya çalışmışlardır. Bu teoriye göre gelişmekte olan ülkelerde finans piyasalarının gelişim aşamasında para ve sermaye piyasalarının gelişmemiş olması nedeniyle, para ve fiziki sermaye birbirinin ikamesi değil tam tersine tamamlayıcıdır. Yüksek faiz oranları ve kredi politikaları gibi finans piyasalarının işleyişini bozacak şekilde uygulanan

hükümet politikalarının kalkması gerektiğini ve finansal gelişmenin ekonomik büyümeye katkısının olacağını ve etkin bir kaynak dağılımı sağlayacağını ileri sürmüşlerdir (Öztürk & Kuşçu, 2011).

Finansal sistem üzerinde müdahalenin olmaması ve kısıtlamaların kaldırılması gelişmekte olan ülkelerde tasarrufları artıracak ve artan tasarruflar kendine yeni yatırım alanları bulacak ve ekonomik büyümeyi artırıcı yönde katkısı olacaktır (Özer, 2006).

1.5.Finansal Küreselleşmenin Tarihsel Gelişimi

Küreselleşme sanayi devrimi ile başlamış ve günümüze kadar evrimler geçirerek bugünkü halini almıştır. Sanayi devrimi ile başlayan süreçte ilk olarak uluslararası ticaret gelişmiştir. Bırakınız yapsınlar, bırakınız geçsinler düşüncesi ile başlayan bu dönem mal ticaretini ve altın hacmini artırmaya yönelik olmuştur. Bu dönem de gelişen teknoloji ile sanayileşmiş ülkelerin hammadde ihtiyacı artmış ve bu süreç uygarlığı Birinci Dünya Savaşına götürmüştür. 1870-1914 dönemini kapsayan süreç iktisat tarihçileri tarafından Birinci Dönem olarak adlandırılmıştır. Bu dönem sermaye akımları en yüksek seviyeye ulaşmıştır (Savaş, 2012, s. 46).

İkinci dönem olarak 1914-1970 ele alınabilir. 1970 yılında meydana gelen petrol şoku ve ardından oluşan stagflasyon süreci iktisatçıları yeni politikalara yöneltmiştir. Bu dönemde Mickonnon-Shaw hipotezi ortaya çıkmış ve faiz oranları serbest bırakılmıştır (Öztürk & Kuşçu, 2011). Bu dönem de başta Amerika olmak üzere İngiltere, Japonya ve Fransa sermaye kontrollerini serbest bırakmışlardır.

1970 ve sonrası dönemde ise gelişmekte olan ve gelişmemiş ülkeler sermaye ve finans piyasalarında finansal liberalizasyon başlamıştır. Bu zamana kadar bu ülkeler dış yardım, dış borç ve doğrudan yabancı yatırımlar ile finansman ihtiyacını karşılamışlardır. Artık bu dönemde piyasaların liberalizasyonu başlamış ve hükümet kısıtlamaları azaltılmaya

başlanmıştır (Taban & Kar, Kalkınma Ekonomisi, 2016, s. 241). Hükümetler bu dönemde neo liberal politikalar ışığında yeni kararlar almakta ve bu kararları uygulamaya geçirmektedirler.

1.6.Finansal Küreselleşmenin Amaçları

Finansal küreselleşmenin asıl amacı ekonomik büyümeye katkı sağlamaktır. Bu katkıyı sağlarken etkin kaynak kullanımı ve düşük faiz oranları sayesinde yatırımların artmasını da sağlar. Finansal piyasalarda serbestleşme ve derinliğin artması ile finansal araçların çeşitliliğin artırılması amaçlanmaktadır.

1.7.Finansal Küreselleşmenin Etkileri

Küreselleşmenin olumlu etkileri:

- Dış ticaret hacminin artırılması
- Doğrudan yabancı yatırımların artması
- Yeni teknolojilere daha rahat erişim
- Ülkelerin finansal küreselleşme ile daha rekabet edilebilir düzeye gelmesi
- Düşük maliyetli üretim
- İhraç edilen ürünler çeşitlenecek ihracat geliri artacaktır (Altınar, Bozkurt, & Toktaş, 2018).

Küreselleşmenin olumsuz etkileri

- Gelişmekte olan ekonomiler de tasarruftan daha fazla yatırım potansiyeli var. Dış finansman ihtiyacının kısıtlı olduğu bu ülkelerde reel döviz kuru dalgalı rejim de değerlendirilecek ve yatırımları azaltıcı etkilerde bulunacaktır. Uzun dönemde ticari mallar üzerinde karlılık azalacak ve yatırım olanakları olumsuzlaşacaktır (Rodrik & Subramanian, 2019, s. 112-138).

- Kalifiyeli işçiler gelişmiş ülkelere doğru gidebilir ve gelişmemiş ülkeler kalifiyeli işçi konusunda sıkıntılar yaşayabilir. Yaşanan bu sıkıntı işçi yetiştirme maliyetlerini artırır.
- Büyüme için finanse edecek fonlar aynı zamanda riskleri de artıracaktır.
- Yüksek döviz kurlarından yüksek faiz oranlarına kadar olumsuz makro-ekonomik sonuçlar doğuracaktır.
- Sermaye yoksunu ülkeler de para politikası etkinliğini azaltacaktır (Stiglitz, 2003).

1.8.Finansal küreselleşme ve Kriz

Finansal küreselleşme sürecini tamamlayan ülkelerde piyasalar, bankacılık sektörü gibi sektörler bağımsız hale gelir. Bu süreçte piyasaların kendi kendini tamamlayacağı, düzeltici etkileri olacağı söylenir tıpkı Klasik İktisat Okulunun “Görünmez El” kavramı gibi. Görünmez el, iyi işleyen piyasaların bozulması sonucu piyasaya herhangi bir şekilde müdahale olmadan piyasanın tekrar eski haline gelmesidir. Devlet müdahalesi ve koruyucu politikalar olmadığı için piyasa kendi kendini toparlayamaz. Finansal küreselleşme sürecinde mali ve finansal piyasaları yeterince derinliğe ulaşmamış siyasi ve ekonomik belirsizliklerin getirdiği riskler dolayısıyla gelişmekte olan ülkelerde ekonomi daha kırılgan hale gelmektedir. Piyasalarda hoşnutsuzlukların başladığı dönem de ülkeden yüksek miktarlarda sermaye çıkışı yaşanmakta ve ülkeyi krize doğru götürmektedir (Korkmaz vd, 2010, s. 2821-2831).

Sermaye akımlarının serbestleştiği dönem olan 1990’lı yıllarda bu serbestleşme ekonomik gelişmeyi artırmamış aksine yavaşlatmıştır. Gelişmiş ülkelerde meydana gelen üretim ve verimlilik düşüşü, toplam üretimi azaltmıştır. Azalan üretimle birlikte yatırım yapma hızı da düşmüş ve ekonomik durgunluk baş göstermiştir. Gelişen ülkelerle liberalizasyon hareketlerine katılan gelişmemiş ülkelerde sermaye akımları yavaşlamıştır.

Finansal liberalizasyon sıkıntılar göstermeye başlamıştır (Taban & Kar, Kalkınma Ekonomisi, 2016, s. 252).

1990'lı yıllar başlangıcından itibaren dünyada global ölçekli krizler meydana gelmiştir. Bunlar: 1970'lerdeki petrol arzının azaltılması ile başlayan şoklar ile 1970-80 yıllarında Latin Amerika Krizleri, 1994 yılında Meksika, 1997 yılında Güneydoğu Asya, 1998 yılında Rusya, 1994, 1998 ve 2001 yıllarında Türkiye ve 2008 yılında ABD'de meydana gelmiştir (Taban & Kar, Kalkınma Ekonomisi, 2016, s. 252). Uluslararası alandan araştırmalar yapan birçok iktisatçı finansal küreselleşmenin bir istikrarsızlık yarattığını ve gelişmekte olan ülkelerin ekonomilerini derinden etkilediğini öne sürmüşlerdir (Savaş, 2012, s. 29).

1.9. Finansal Küreselleşme ve Teorik Yaklaşımlar

Finansal küreselleşme sürecine yönelik Mckinnon-Shaw hipotezi, Yapısalıcı Yaklaşım, Neo-Keynesyen Yaklaşım, Post-Keynesyen Yaklaşım, Spekülatif Geliştirme Teorisi ve Marksist Yaklaşım katkıda bulunmuştur.

1.9.1. Mckinnon-Shaw Yaklaşımı

Analize gelişmekte olan ülkeleri inceleyerek başlayan Mckinnon ve Shaw modelinin temel özellikleri; finansal aracı kurumların, tasarruf sahipleri ve bu tasarrufu talep edenleri bir araya getirdiği kurumlar olarak tanımlar. Tasarruf, reel faiz oranının artan fonksiyonudur. Finansal liberalizasyonun olmadığı yani finansal kontrollerin olduğu ülkede reel faiz oranı sabittir. Böyle bir durumda reel faiz oranı, piyasa faiz oranının altında kalmasına neden olur (Başoğlu vd, 2009, s. 526-527).

1.9.2. Yapısalıcı Yaklaşım

Mckinnon-Shaw modeline karşı çıkan yapısalcılar, düşük faiz oranının ekonomiyi istikrara yönlendirirken, diğer taraftan üretim kayıplarını en aza indirmek amacıyla

kullanılabileceği görüşünü savunmaktadırlar. Buradan hareketle üretimde kullanılan emek ve hammadde ödemelerinin kısa dönem borçlanma ile finanse edilebileceği ve buradan hareketle faiz oranı üretim süresince değişken maliyet olarak ortaya çıkacaktır (Başoğlu vd, 2009, s. 530).

1.9.3. Neo-Keynesyen Yaklaşım

Neo-Keynesyen yaklaşımı savunucularına göre finansal küreselleşme gelişmekte olan ülkelerde uygulanan politikalar sonucunda tasarruf ve yatırımları azaltıcı etki yapar ve büyümeyi yavaşlatır (Özer, 2006, s. 21).

Neo-Keynesyen yaklaşıma göre, gelişmekte olan ülkelerde finans piyasaları kırılğan ve istikrarsız bir yapıya sahiptir. Finansal piyasalarda gerçekleşen bu olumsuzluklar bu finansal yapıların kendine has durumundan kaynaklanır. Kredi piyasasının etkin bir şekilde işlediği durumlarda, krediyi kullananlar denge faiz oranı ile kredi kullanacaklardır. Bu durum asimetrik bilgi yüzünden çoğu zaman geçerli olamayabilir (Çetin, 2010, s. 30). Kredi verenler asimetrik bilgi nedeniyle yanlış kredi verebilir. Bu durumda ise kredi tayinlemesine gidilir. Kredi tayinlemesi ise faiz artış oranını sınırlandırarak, kredi riskini en aza indirme durumudur (Özer, 2006, s. 21).

Asimetrik bilgi sonucunda kredi tayinlemesine gidilir ve bu gibi durumlar da finansal piyasalar etkin çalışmamaktadır. Piyasada yeterli miktarda fon olsa bile bu yatırımcıya ulaşmamaktadır.

1.9.4. Post-Keynesyen Yaklaşım

Post-Keynesyen görüş ise gelecekteki belirsizliklerden dolayı yatırımların istikrarsız olabileceği düşüncesini savunurlar. Böyle bir durumda dışa açılmanın yaratacağı spekülâtif ortam beklentileri değiştirecek ve yatırımları istikrarsız, belirsiz hale getirecektir. Çünkü finansal küreselleşme ile faiz oranlarının yükseleceği beklentisi spekülâtif hareketleri de peşinden getirecektir. Böyle bir durum da ise kredi verenler daha yüksek faiz getirisi umut

edecekler ve riskleri daha da artırarak kaynakları daha kalitesiz yatırım alanlarına yönelteceklerdir (Atamtürk, 2007, s. 78).

1.9.5. Spekülatif Geliştirme Teorisi

Grabel (2003) tarafından ilk çalışmaları yapılmıştır. Aslında Post ve Neo Keynesyen karışımı bir teoridir. Gelişmekte olan ülkeler de yüksek faiz oranları nedeniyle kredi vermek yatırımcılar için cazip hale gelecek ve yatırımlar artacaktır. Böylece spekülatif amaçla yapılan yatırımlar, piyasalar için bir fırsat oluşturacak ve talebi artırarak büyümeye katkıda bulunacaktır (Uçar, 2016, s. 28). Finansal gelişme ile birlikte beklentilerin iyimserliği ve yeni finansal araçların ortaya çıkışı ile kredilerdeki değişiklikler sonucu kredi tayınlaması en aza inebilir ve faiz oranları değişiklik gösterir. Böyle bir ortam da faiz oranları yükselebilir, finansal kurumlar arası rekabetçi hareketler baş gösterebilir ve kabul edilmesi zor olan projelere bile kredi verebilirler. Böylece arzı artıracak hareketler meydana gelebilir (Çetin, 2010, s. 36).

1.9.6. Marksist Yaklaşım

Marksist iktisatçılara göre finansal küreselleşme, sermaye yapısını değiştirir ve yatırımların farklı bir şekilde yapılmasına neden olur. Finansal küreselleşme hareketleri, dünya ekonomisini resesyona sürüklemiştir. Bu yüzden Marksist gelenekten gelen iktisatçılar finansal küreselleşmeye karşı tepkilidirler. Sermayenin küreselleşmesi aşamasında, dış ticaret azalır, piyasalar daralma yaşar, kitlerin gelir dağılımı düşer, kapitalist getiriler azalır, kapitalist üretim düşer, dünya bir durgunluğa doğru gider, kronik yoksulluk artar ve ülkeler arası kutuplaşma artar. Kapitalistlerin kar hadlerinin azalması, sermayenin üretken yatırımlar yerine spekülatif amaçla başka alanlara kayar. Spekülatif alanlara olan ilgi artar ve üretken yatırımları azaltır, dünya ekonomisinin depresyona girme sıklığı artar. Böyle durumda finansal krizlere sıklıkla rastlanır. Spekülatif amaçlı finans oyunları sonucunda kaynak dağılımı ve gelir bölüşümü de bozulur (Uçar, 2016, s. 31-32).

2. BÖLÜM

EKONOMİK BÜYÜME KAVRAMI

2.1. Ekonomik Büyüme

Büyüme; kişi başına reel gelirden meydana gelen sürekli artışları ifade eder (Ünsal E. , 2007, s. 11). Büyüme, üretim ve hizmet miktarının zaman içindeki artışı olarak da ifade edilir (Ünsal , 2011, s. 14). Ülkelerin bir önceki yıla göre ne kadar büyüdüğünü, geliştiğini ifade eder.

Büyüme, ulusal ekonomiler karşılaştırılırken ülkelerin refah artışını belirlemede kullanılan bir ölçüttür. 1944 yılında gerçekleştirilen Bretton Woods Konferansı'nda, Uluslararası Para Fonu (IMF) ve Dünya Bankası tarafından GSYH kavramı ülke ekonomilerinin büyüklüklerini belirlemede bir standart olarak kullanmaya başlamışlardır (Tonus, 2015, s. 1).

Büyüme kavramı iktisat okullarında çeşitli şekillerde incelenmiştir. Klasik iktisadi okula göre, uzun dönem dinamik büyüme, Keynesyen iktisadi okula göre, kısa dönemde statik büyüme, Neoklasik iktisadi okula göre uzun dönemde dengeli büyüme yaklaşımlarını benimsemişlerdir (Gürak, 2016).

Bir ülkede üretim faktörlerinde yaşanan artış ve teknolojik gelişmeler büyümeye pozitif etki yapar. Üretim faktörlerinin yapısı ülkeden ülkeye farklılıklar gösterir. Gelişmiş ülkeler genelde sermaye zenginidir. Gelişmekte olan ülkeler ise emek zengini ülkelerdir. Bazı gelişmekte olan ülkeler ise hem emek hem de doğal kaynak zenginidir. Büyümeye katkı sağlayan bu faktörlerin yanında potansiyel üretimin artırılması ve verimlilik artışı da katkı sağlar. Potansiyel üretimin artması çıktı miktarındaki artışı, verimlilik artışı ise emeğin veriminin artışı olarak ifade edilir. Ekonomi de olması gereken ise potansiyel üretimin artırılması ile reel GSYH'e katkı sağlamak amaçlanmaktadır.

2.2. Büyümenin Kaynakları

Bir ekonomide büyüme yaşıyorsa bu büyümenin hangi kaynaklarla yaşandığı önemlidir. Ekonomik büyümeye yardımcı olan kaynaklar ekonominin sürekliliği için olmazsa olmazdır. Bu olmazsa olmazlar emek, fiziksel sermaye, doğal kaynak, girişimci gibi üretim faktörleri ve bunun yanında teknoloji, kurumsal yapı, ve beşeri sermayedir. Bu etkenler bir ekonomiyi ileriye taşır ve büyümesine olanak sağlar.

2.2.1.Emek

Nüfus artışı ile birlikte işgücünde oluşan artış, ekonomik büyümeye uzunca zaman olumlu etkilerde bulunmuştur. Yüksek nüfus artışı, iç pazarı genişletmesi ile birlikte diğer yandan da nitelikli işgücünün artmasına yardımcı olmuştur (Berber, 2006, s. 29).

Nüfus artışı ülkelerde ekonominin hem talep hem de arz yönüne etki eder. Artan nüfus yurtiçi pazarını genişletmesi ile talep yönüne, nitelikli iş gücüne katılım ile de arz yönüne etki eder (Taban, 2008, s. 17).

İstihdama katılım oranının yüksek olduğu ülkeler de işsizlik oranının düşük olduğundan bahsedebiliriz. Düşük işsizlik oranlarında sahip ülkelerde, emeğin büyümeye katkısı sürekli hale gelir. Yıllık büyüme rakamlarına bakıldığında büyümenin belli bir trend etrafında dolaştığını ve sürdürülebilir büyümeye olanak sağladığı görülür. Sürdürülebilir bir büyüme için gerekli olan emek faktörünün, gelişmekte olan ve gelişmiş ülkeler için önemli bir yeri vardır.

2.2.2. Fiziksel Sermaye

Üretim artışına büyük katkı sağlayan, iş gücü tarafından üretilen makine, araç, fabrika gibi mallar fiziksel sermayenin değişik biçimleridir. Bir ülkede fiziksel sermaye malları arttıkça, iş gücünün üretim aşamasında verimliliği daha da artacaktır (Dinler, 2011, s. 614).

Üretim için gerekli olan hammadde ve teçhizat temini için gerekli olan sermaye, büyümenin başlıca kaynağıdır. Gelişmekte olan ülkeler için başlıca sorunlardan bir tanesi sermaye yetersizliğidir. Çünkü gelişmekte olan ülkelerde düşük gelir, düşük tasarrufa düşük tasarruf ise düşük yatırıma neden olur. Düşük yatırım seviyelerinde olan ülkeler büyümeye yeterince katkı verememektedir (Taban, 2016, s. 33).

2.2.3. Doğal Kaynaklar

Doğal kaynak, ülkelerde bulunan yeraltı ve yerüstü doğal varlıklardır. Yeraltında bulunan kaynaklar petrol, doğal gaz, kömür, elmas gibi madenlerdir. Bu madenler günümüzde gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler açısından önemli bir üretim kaynağıdır. Petro kimya endüstrisinde kullanılan petrol, sanayide ve hanelerde ısınma amaçlı kullanılan doğal gaz ve kömür gibi değerli madenler ülkeler arası ticarete önemli rol oynamaktadır. Nitekim 1974 yılında yaşanan petrol krizinde Avrupa ve ABD sanayisi petrol ithal edememeleri sebebiyle büyük çöküş yaşamışlardır.

Yerüstü kaynakları ise zengin tarımsal alanlar oluşturur. Bu tarımsal alanlarda yapılan üretim ile arz fazlası olan tarımsal ürünler ihraç edilerek ülke ekonomisine ve büyümeye katkı sağlar.

2.2.4 Girişimci

Müteşebbis de denilen girişimci para kazanmak için bir iş tutan birey anlamına gelir. Ekonomik literatüre Jean Baptiste Say tarafından girmiştir (Hançerlioğlu, 1993, s. 137).

Giriřimciler ekonomilerin verimli ve dinamik bir yapıya kavuşmasında önemli rol oynarlar. Bu rolü buldukları ÷lkeye yeni teknolojiler, yeni ürün ve hizmetler getirerek sağlarlar (Taban, 2016, s. 37).

2.2.5 Beşeri Sermaye

Nitelikli iř gücü olarak da tanımlanabilir. Büyümeye iř gücü verimliliğindeki artış ile katkı sağlar. Bu verimlilik artışını sağlayacak olan ise iř gücüne katılanların eğitim seviyesi, yetenekleri, sağlıklı beslenmesi gibi faktörlere bağlıdır (Taban, 2016, s. 37).

2.2.6. Teknoloji

Üretim için gerekli olan bilgi, deneyim, alet ve teğhizatlardır. Üretimin ilk aşamasından son aşamasına kadar geçen sürede kullanılan teknik bilgi ve yönetimsel yöntemler bütünüdür (Dinler, 2011, s. 615).

Teknolojik yenilikler gelişmiş ÷lkelerde mal ve hizmet üretiminde daha fazla kullanılır ve sürekli olarak kendini yeniler. Teknolojinin ilerlemesi ile robotik sanayi gelişmiştir ve iř gücünün yerini almaya başlamıştır. Gelişmiş ÷lkeler de bulunan bu teknolojiler ile üretim maliyetlerinde azalma ve zamandan tasarruf etme daha fazladır. Gelişmekte olan ÷lkeler ise gelişmiş ÷lkelere göre daha eski teknolojiler kullanarak üretim yapmaya devam eder. Bu eski teknoloji ise hem üretim maliyetlerini artırmakta hem de daha fazla zaman ihtiyacı doğurmaktadır (Dinler, 2011, s. 615,).

2.2.7. Kurumsal Yapı

Bir ÷lke de bulunan kültür, dini etkenler, ulusal ve uluslararası kamusal gelenekleri, siyasi ortamı o ÷lkenin kurumsal yapısını oluşturur (Taban, 2016, s. 38). Kurumsal yapı o ÷lkede oturmuş gelenekler bütünüdür. Gelişmiş bir kurumsal yapı ile insan ilişkileri ve kamu ile olan ilişkileri sağlıklı bir şekilde yürür. Yolsuzluk, rüşvet, zimmete para geçirme gibi toplumda yüz kızartıcı suç olarak ifade edilen olaylara daha az rastlanır.

2.3.Büyümenin Ölçülmesi

Ekonomik büyüme bir yılda ekonomide meydana gelen üretim artışıdır. Bu üretim artışının nasıl olduğunu ve ne şekilde ölçüldüğünü bilmek gerekir. Bunun için kullanılan bazı hesaplama yöntemleri vardır. Bunlar: Gayri safi yurtiçi hasılanın ölçülmesi, Kişi başına düşen Reel GSYH, Satın alma gücü paritesine göre GSYH'dir.

2.3.1. Gayri Safi Yurtiçi Hâsıla

Bir ülke sınırları içinde genellikle bir yıllık bir dönemde üretilen nihai mal ve hizmetlerin, üretim yılının piyasa fiyatları ile çarpımının toplam parasal değerine denir (Dinler, 2011, s. 336).

GSYH kavramının içinde o ülke vatandaşı olup yurtdışında yaşayan ülke vatandaşlarının kazandırdığı faktör gelirleri de dâhildir. Diğer yandan baz ülkede yaşayıp başka ülke vatandaşı olan kişilerde faktör gelirlerini kendi ülkelerine gönderirler. Dış âlemden gelen faktör gelirleri ile dış âlem faktör giderleri farkı dış âlem net faktör gelirlerini oluştururlar. GSYH'in net olarak hesaplanabilmesi için gayri safi milli hasıladan net dış faktör geliri çıkarılması gereklidir (Dinler, 2011, s. 336)

$GSYH = GSMH - \text{Net dış faktör geliri}$

GSYH; üretim yöntemi, harcama yöntemi ve gelir yöntemi olmak üzere üç değişik şekilde hesaplanır.

2.3.1.1.Üretim Yöntemiyle GSYH Hesaplaması

Üretim yöntemiyle GSYH hesaplanırken nihai malların toplam değerinin hesaplanması ve katma değer yöntemi ile hesaplama yapılır. İlk yöntemde yurtiçinde üretilen nihai malların miktarı ve fiyatı çarpılarak elde edilmeye çalışılır.

$GSYH = (F * M) + (F * M) + \dots$

Bu toplama işlemi uzun ve zahmetlidir. Bu hesaplama da hangi malın nihai mal hangi malın ara mal olduğu pek bilinmez. Örneğin süt nihai maldır ama yoğurt üretilirken süt kullanılır. Dolayısıyla bir mal iki defa hesaplanmış olur. Dolayısıyla bu yöntem sağlıklı sonuçlar elde etmemize olanak sağlamamaktadır (Dinler, 2011, s. 338-339).

GSYH hesaplamasında kullanılan diğer üretim yöntemiyle hesaplama ise katma değer yöntemidir. Bu hesaplama nihai mal üretilirken her aşama da katma değer hesaplaması yapılır.

2.3.1.2.Harcama Yöntemiyle GSYH Hesaplaması

Bir ülkede bir yıllık bir dönemde yapılan tüketim, gayrisafi yatırım, kamu harcamaları ile net ihracat gelirinin toplamından elde edilir.

$AE=C+I+G+(NX)$ ile formüle edilir.

AE: Toplam Harcama

C: Tüketim Harcaması

I: Yatırım Harcaması

G: Kamu Harcaması

NX: Net İhracat'ı ifade eder.

Bu yöntemle GSYH hesaplaması yapılırken tüketim ve yatırım harcaması ile ilgili rakamları net şekilde hesaplamak güçtür (Dinler, 2011, s. 345).

2.3.1.3.Gelir Yöntemiyle GSYH Hesaplaması

Bir ekonomide bir yıllık bir dönemde üretilen mal ve hizmetlerin; üretiminde kullanılan üretim faktörlerinin ücret, faiz, rant, kar gibi gelirlerini toplayarak GSYH'e ulaşılır.

Emek => Ücret

Sermaye => Faiz

Toprak => Rant

Girişimci => Kar

GSYH hesaplaması yapılırken kullanılan diğer ölçütler ise Nominal GSYH, Reel GSYH ve GSYH Deflatörü kullanılır.

2.3.1.4.Nominal GSYH Hesaplaması

Nominal GSYİH, parasal, cari, nakdi GSYİH'de denilmektedir. GSYİH hesaplanırken, bir yıllık bir dönemde üretilen mal ve hizmetlerin miktarlarının fiyatlarıyla çarpımları sonucu elde edilen değerlerin toplamına eşittir. Yıllık GSYİH'de meydana gelen değişiklikler, ülkenin üretim gücündeki, dolayısıyla refahındaki artışları gösterir. Ancak, eğer fiyatlarda artışlar olmuşsa, yani ülkede enflasyon varsa, GSYİH'da ki artışlar ülkedeki üretim artışını tam olarak yansıtmayabilir. Bu artışın nedeni fiyat artışından kaynaklanır (Dinler, 2011, s. 350).

2.3.1.5.Reel GSYH Hesaplaması

Nominal GSYİH içindeki fiyat artışlarının etkisini ortadan kaldırmak için reel GSYİH hesaplanır. Reel GSYH'ye aynı zamanda sabit fiyatlarla GSYİH denir. Reel GSYH'yi hesaplayabilmek için bir baz yılı alınır. Bir yıl içinde üretilen mal ve hizmetlerin miktarı baz yılı fiyatlarıyla çarpılır. Böylece, hesaplanan rakamlar enflasyondan arındırılmış olur. Geriye üretim miktarlarındaki net artışlar kalır (Dinler, 2011, s. 350).

2.3.2. GSYH Deflatörü

Deflatör: parasal terimlerle (nominal) ifade edilmiş olan bir iktisadi büyüklüğün değerinin gerçek değere (reel) çevrilmesinde kullanılan fiyat endeksini ifade eder (Bocutoğlu, 2015, s. 57).

$$\text{GSYH Deflatörü} = (\text{Nominal GSYH} / \text{Reel GSYH}) * 100$$

2.3.3. Kişi Başına Düşen Reel GSYH

Kişi başına düşen reel GSYH kavramı iktisadi refah ölçütü olarak kullanılır. Reel GSYH'in toplam nüfusa bölünmesi ile bulunur (Bocutoğlu, 2015, s. 59).

$$\text{KBDG} = \text{Reel GSYH} / \text{Toplam Nüfus}$$

Kişi başına düşen GSYH'in, gelir dağılımı yapılırken adaletli yapılması gerekir. Çünkü refah ölçütünü ifade eder. Ne kadar adaletli dağıtılsa refah düzeyi o kadar sağlanmış olur (Dinler, 2011, s. 356).

Milli gelir dağılımının adaletli şekilde dağıtılıp dağıtılmadığını saptamak için bazı ölçütler kullanılır. Bunlar; Lorenz Eğrisi, Gini Katsayısı ve Kuznets Eğrisidir. Bu ölçütler belirli değerlerle adaletsizliği ölçerler. Gini Katsayısında bu ölçüt 0 ile 1 arasındadır. 0 tam eşitliği, 1 ise tam eşitsizliği ifade eder (Taban, 2016, s. 13).

2.3.4. Satın Alma Gücü Paritesi

1990'lı yıllardan itibaren kullanılmaya başlanan bu yeni ölçüt ülkelerin karşılaştırması yapılırken iç fiyat farklılıklarını ortadan kaldırmaya yöneliktir. Bu ölçüte göre karşılaştırma yaparken belirli mal sepeti ve sepetteki malların fiyatının dolara endeksleyerek bulunur. Satın alma paritesi aslında dönüşüm oranıdır. Bu hesaplanan orana göre ülkelerdeki refah düzeyleri karşılaştırılır (Dinler, 2011, s. 348).

2.4. Büyüme Hızı

Büyüme hızı, reel GSYH’de meydana gelen yıllık artışlar olarak ifade edilir (Bocutoğlu, 2015, s. 61).

Büyüme hızı şu şekilde hesaplanır:

Büyüme hızı=[(t yılın reel GSYH’sı – t-1 yılın reel GSYH)/t-1 yılın reel GSYH]

Net Büyüme Hızı = Büyüme Hızı – Nüfus Artış Hızı

2.5.Büyümenin Etkileri

Ekonomik büyüme ile birlikte ülkelerde bir takım iyileşmeler meydana gelir. Bunlar: yaşam standardının yükselmesi, ulusal savunma gücünün artması ve uluslararası alanda prestij kazanma, büyüme ile gelir yeniden dağıtılarak ülkenin refah düzeyinde artışlar meydana gelmesi ve kişilerin yaşam tarzının iyileşmesi gibi olumlu etkenler meydana gelir.

Ekonomik büyüme yıldan yıla artarken sanayi ilk önce ve en fazla gelişen sektörlerden bir tanesidir. Sanayinin gelişmesi ile birlikte çevre kirlenmeleri en üst boyuta çıkar. Doğa katliamı ve tahrifatı üst düzeye çıkar. Bununla birlikte büyüme ile gelen teknolojik gelişmeler ile işsiz sayısını artırabilir (Dinler, 2011, s. 617-618).

2.6. Büyüme Modelleri

2.6.1. Geleneksel Büyüme Modelleri

2.6.1.1.Klasik Büyüme Modeli

Sanayi devriminden sonra ülkeler arası etkileşimin artması, sömürgecilik faaliyetlerinin hız kazanması, ülkelerin değerli madenleri ülkelerine getirip işleyerek zenginliklerini artırması ve mal ticaretinin sıklıkla yapılması uluslararası ticareti ve ülkelerin gelişimini artırmıştır. Mal ticaretinin artması sebebiyle ülkeler arası rekabette artmıştır. Ülkeler daha fazla kazanmak adına daha fazla üretim gerçekleştirmeye odaklanmışlardır. Bu dönem de birçok düşünür ekonomik hayatla ilgili düşüncelerini kaleme almıştır.

Bu dönem de Adam Smith’ın 1776 yılında kaleme aldığı eseri An Inquiry into the Nature and Causes of Wealth of Nations (Ulusların Zenginliği Doğası ve Nedenleri Üzerine

Bir Deneme) ilk bilimsel ekonomi kitabı kabul edilmiştir. Bunun yanında Thomas Malthus, David Ricardo ve Karl Marx gibi düşünürler büyüme konusunda düşüncelerini belirtmişlerdir (Taban, 2016, s. 51).

Adam Smith (1723-1790) iktisadi büyümeyi ele alan ilk düşünürdür. Sanayi devrimi ile birlikte geliştirdiği büyüme modeli aslında yeniliklerin ve iş bölümünün artması gibi durumların üzerine inşa edilmiştir (Ünsal, 2007, s. 39).

Adam Smith'e göre iktisadi büyümenin temel faktörleri iş bölümü ve sermaye birikimidir. İş bölümü ve uzmanlaşmanın artması emeğin verimliliğini artıran temel unsurdur. Emek de meydana gelen artışlar işgücü başına düşen çıktı miktarını artırır (Taban, 2016, s. 51).

İş bölümünün emeğin verimliliğini artırmasının üç nedeni vardır. Bunlardan birincisi yapılacak işi basit işlere indirgemek ve o işçi için o işi tek uğraş haline getirmektir. Bu yolla işçinin hem becerisi artacak hem de yapacağı iş miktarı artacaktır. İkinci neden ise yapılan bir eylemden diğer eyleme geçiş sırasında yitirilen zaman kaybıdır. İlk başta azımsanmayacak kadar düşük olarak görülen zaman kaybı uzun vadede tasarruf edilmesi gereken, tasarruf arttıkça sağlanan yarar bir durumdur. Üçüncü neden ise teknolojik ilerlemedir. Emeğin verimliliğinin artması işlerin daha çabuk ve hızlı yapılır hal alması ve bir işçi yerine birçok işi daha hızlı ve daha fazla yapabilen makinelerin üretilmesine ve geliştirilmesine yol açar (Ünsal, 2007, s. 40-41).

Thomas Robert Malthus (1766-1834) tarafından 1798 yılında kaleme alınan Principle of Population (Nüfusun Prensipleri Üzerine Bir Deneme) adlı eserinde büyüme modelini açıklamıştır. Malthus'a göre nüfus ve hasıla büyüme hızları arasında bir uyumsuzluk söz konusudur. Şöyleki nüfus geometrik-üssel yani 2 üzeri N (2,4,8,16,32,...) şekilde artarken, reel çıktı düzeyi aritmetik (1,2,3,4,5,...) şekilde artar. Bu hesaplama göre $y = (Y/N)$ şeklinde bir fonksiyon ortaya çıkar ve belli bir zaman sonra kişi başına reel çıktı da

azalma meydana gelir. Malthus bu fonksiyon da zaman dilimini 25 yıl olarak ele alır. İlk 25 yılda nüfus 2 katına çıkarken hasıla da 2 katına çıkar, ikinci 25 yılda ise nüfus 4 katına çıkmıştır ancak toplam hasıla 3 katı kadardır. Malthus'un geliştirdiği fonksiyona göre $y=(Y/N)$ formülüne hesaplama yaparsak ilk 25 yıl için $y =1$ iken, ikinci 25 yılda ise 0,75 çıkacaktır (Ünsal E. , 2007, s. 51-52).

Malthus'a göre savaşlar, salgın hastalıklar gibi toplu insan ölümlerinin yaşanacağı vakalar olumludur. Çünkü, toplam nüfus da meydana gelen azalmalar reel hasıla da meydana gelen artışlara yaklaşacak ve $y =1$ düzeyine yaklaşacaktır.

Sağlık alanında, gelir dağılımında ve teknoloji de yaşanacak iyileşmeler ise insan ömrünü uzatacak, daha sağlıklı nesiller yetişecektir, gelir dağılımında yaşanan iyileştirmeler ise kişileri daha refah düzeye taşıyacaktır fakat üretim hacmi aynı oranda artmadığı için ise yine de fonksiyonda 1'e yaklaşamayacaktır (Taban, 2016, s. 62-63).

Malthus'un yakın arkadaşı olan David Ricardo (1772-1823) o dönemde başarılı bir borsacıydı. Adam Smith'in Milletlerin Zenginliği adlı eserini okuduktan sonra iktisada ilgi duymaya başlamıştır. On the Principles of Political Economy and Taxation (Politik İktisadın ve Vergilendirmenin Prensipleri) (1813) üzerine yazdığı eserinde büyüme modelini oluşturmuştur (Ünsal E. , 2007, s. 60).

Sanayi devrimin ilk safhalarının yaşandığı dönemde sermaye birikimi ve tasarruf artışı çok fazlaydı. Ayrıca teknolojik yenilikler sayesinde ise sanayi sektöründe üretimde verimlilik artışı yaşanıyordu. Buna karşıt olarak ise tarım sektöründe verim düşüktü. Ekonomi tam istihdam da ve ücretler ise doğal ücret düzeyinde seyrediyordu. Ricardo'ya göre bu durum sürekli şekilde devam etmeyecekti. Bunun nedeni ise kar güdüsü idi. Tarım sektöründe gününde birinde maliyet artışı sebebiyle ücret düzeyi artacak ve kar oranları azalacaktır. Kar oranının düşmesi durumunda ise; kar güdüsüyle hareket eden girişimci yatırımlarını azaltacak ve ekonomik büyüme duracaktır (Taban, 2008, s. 30-31).

Ricardo tarımda yaşanan bu olayları azalan verimler yasası ile açıklamaktadır. Ricardo tarımda kullanılan arazileri verimlilik durumuna göre 3'e ayırır. Birinci kalite olan en verimli olanıdır. İkinci kalite ise daha az verimli olan ve üçüncü kalite olan toprak ise üretimde kullanılan marjinal arazidir. Ülkelerde birinci kalite arazi miktarı sınırlıdır. Büyümenin baş safhasında talep az olduğu için birinci kalite arazi kullanılır. Verimi çok fazladır. Ekonomik büyüme sürecinde nüfus artmaya başladığı zamanlarda tarımsal alanlar talep artışından dolayı ihtiyacı karşılayamazlar. Bunun sonucu olarak daha az verimli olan ikinci kalite topraklar kullanılmaya başlanır. Bu süreçte az verimli toprak da üretim yapılmaya başlanınca verimlilik azalmaya başlar (Ünsal E. , 2007, s. 61).

2.6.1.2. Marksist Büyüme Teorisi

Karl Marx (1818-1883) sosyalist düşünce çerçevesinde eserlerini kaleme almıştır. En önemli eserlerinden olan ve Engels'le birlikte yazdıkları *Kommunistisches Manifest* (Komünist Manifesto) (1848) adlı eserinde kapitalizmin bir süreç olduğunu ve bir yerde insanların istekleri dışında da olsa çökeceğini belirtmiştir. Bu eserden sonra yine Engels'le birlikte kaleme aldığı eseri *Das Kapital* (1867) büyük yankı uyandırmıştır. Marksist teori bu eserde açıklanmıştır ve kapitalizmin ekonomik teorisini oluşturur. Marx bu eserde kapitalistleri eleştirmiştir. Kapitalin kaynağının işçilerin sömürülmesi ve fazla çalıştırılması olarak açıklamaktadır. İşçilerin fazla çalıştırılması ile elde edilen artı değer kapitalistlerin hesabına geçtiği için kapitalin kaynağı olarak açıklamaktadır (Berber, 2006, s. 81-82).

Marx kapitalist sistemde işçilerin daha az kazandığını, sermaye sahiplerinin ise daha fazla kazandığını ileri sürer. Bu görüşünü ise Emek-Değer Teorisi, Artı Değer Teorisi ve Kar Teorisi ile açıklamıştır.

2.6.1.2.1. Emek Değer Teorisi

Emek değer teorisi bir malın üretiminde kullanılan emek gücüne bağlıdır. Emek gücü ise işçinin sahip olduğu toplam zihinsel ve fiziksel yeteneklerden oluşur. Emeğin değerini belirleyen esas kriter üretim sürecinde kullanılan üretim tekniğidir (Taban, 2016, s. 71).

2.6.1.2.2. Artı Değer Teorisi

Kapitalist sistemde ortaya çıkan işsizlik olgusu, işçileri daha fazla çalıştırıp geçimlilik düzeyinde ücret almaya zorlar. Çünkü geçimlilik düzeyinde ücrete razı olmadıkları takdirde işlerinden olabilirler. Burada fazla mesai yapan işçilerin verimliliği artar ve kapital sahipleri daha fazla sermaye biriktirir. Marx burada artı değeri iş gücünün çalıştığı fazla saatler olarak ele alır. Kapitalist sistemin bir eksikliği olarak da tanımlar (Taban, 2016, s. 73)

2.6.1.2.3. Kar Teorisi

Kar teorisine göre kapital sahipleri diğer kapital sahipleri ile rekabet edebilmek için artı değerden daha fazla pay almak zorundadır. Bunun için ise kapitalist sahipleri üretim tekniklerini ilk değiştirerek emeğin verimliliğini artırmak için yarışır. Bunun için ise sabit sermaye yatırımlarını daha fazla artırmaları gerekir. Sabit sermaye yatırımı içinse sermayenin organik bileşiminin artırılması gerekir (Berber, 2006, s. 94).

Marx bu teoriyi formülize ederek açıklamaktadır.

$$P = C + V + S$$

P: Malın Fiyatı

C: Sabit Sermaye

V: Değişken Sermaye

S: Artı Değer

Artı Değer Oranı (a): S/V

Kar Oranı (K) : $S/(V+C)$

Sermayenin Organik Bileşimi (b) : C/V

Kar oranı, sermayenin organik bileşimi ile ters, artı değer oranı ile doğru orantılıdır. Bu nedenle kar oranı denkleminde pay ve paydayı değişken sermayeye böldüğümüzde kar oranına ulaşırız.

$K: (S/V)/1+(C/V)$

Marx'a göre kapitalist sistemde sermaye birikimi hızlanacak ve sermaye daha az kapital elinde toplanacak ve diğer yandan da işsizlik eş zamanlı olarak artacaktır. Üretim de kullanılan emeğin payı azalacak ve karın payı artacaktır. Uzun vadede bir talep yetersizliğine yol açacak olan bu sistem, stokları artıracak, iflaslar yaşanacak, işsizlik daha da artacak ve kapitalist sistem kendi çöküşünü hazırlayacak (Taban, 2016, s. 76).

2.6.1.3.Schumpeter'in Büyüme Modeli

Schumpeter (1883-1950) Karl Marx'dan etkilenmiş ve Marx'ın söylediklerinin aksine kapitalist sistemin başarısının kendi sonunu hazırlayacağını ileri sürmüştür. Marksist sistemde talep yetersizliği sonucunda refah kaybı yaşanacağı ileri sürülürken, Schumpeter'e göre ise artan refah sonucunda sistem çökecektir. İnsan ihtiyaçları tam anlamıyla karşılandığı zaman faiz ve kar oranı sıfıra yaklaşacak ve bu durum durgunluğa doru bir seyir izleyecektir. Bu durumda sermaye sahibi kişileri önemsiz hale getirecektir. Yenilik hareketleri sıradanlaşacak hareketler yaygınlaşacak ve bu da kapitalizmin sonunu getirecektir (Taban, 2008, s. 42).

2.6.1.4.Keynes'in Büyüme Modeli

Klasik sistemin öngördüğü görünmez el kavramının büyük buhran (1929) döneminde işe yaramaması ülke ekonomilerinde ciddi durgunluk ve işsizliğe yol açmıştır. Buhrandan sonra 1936 yılında John Maynard Keynes *The General Theory of Employment, Interest and Money* (İstihdam, Faiz ve Paranın Genel Teorisi) adlı kitabında yaşanan bu durgunluğun efektif talep yetersizliğinden kaynaklandığını açıklamıştır. Efektif talep yetersizliği ise işsizliğin artması sonucu halkın alım gücünün zayıflaması, üretilen mallara olan talebinin azalması durumudur. Keynes, durgunluktan çıkmak için devletin tüketim ve yatırım harcamalarını artırmasını yani devletin ekonomiye müdahale etmesi gerektiğini savunmuştur. Kamu harcamalarının talebi artıracak, artan talep ise tüketim harcamalarını artıracaktır. Artan tüketim harcamaları yatırımları artıracak ve böylece büyüme artmaya başlayacaktır (Günsoy, 2018, s. 68). Keynes bu durumu şu şekilde formüle etmiştir:

$$\Delta Y = a * \Delta G$$

Y: Büyüme Artışı

G: Kamu Harcaması

a: Çarpan Katsayısı = $1/(1-c)$

c: Marjinal Tüketim Eğilimi

Bu denkleme göre kamu harcamalarında meydana gelecek 1br'lik artışın milli geliri ne kadar artıracığını gösterir.

2.6.2. ÇAGDAŞ BÜYÜME MODELLERİ

2.6.2.1. Harrod-Domar Modeli

Roy Forbes Harrod (1900-1978) Keynes'in büyüme modelinin, yatırım harcamaları sonucunda kapasite etkisini ihmal edişi, statik bir analiz oluşu üzerine Dinamik Teoriyi geliştirmiştir. Harrod modeline göre tasarruflar, milli gelirin fonksiyonudur.

$$S=s*Y$$

S: Tasarruf

s: Marjinal Tasarruf Eğilimi

Y: Milli Gelir

Modele göre bir diğer unsur ise yatırımlardır. Planlanan yatırımlar ile planlanan tasarruflar birbirine asla eşit olamaz, çünkü tasarruf edenlerle, yatırım yapanlar farklı kişilerdir. Bu iki olgunun birbirine eşit olması durumunda ise ekonomide dengesizlik yaşanır (Ülgener, 1986, s. 414).

Evsey Domar (1914-1997) Harrod'la aynı dönem de geliştirdiği modeli yatırımların kapasiteyi ve geliri artırıcı etkisi üzerinde durmasıdır. Dışa kapalı bir ekonomide, kamu harcamalarının olmadığı ve ekonominin tam istihdam seviyesinde olduğu varsayılır. Ülkenin sermaye stokuna yapılan katkılar net yatırımın bir sonucudur. Net yatırımlar ise ekonomide üretken kapasiteyi artırarak, ülkenin gelir seviyesini artırır (Taban, 2016, s. 101).

2.6.2.2.Neo –Klasik Büyüme Modeli

İkinci Dünya Savaşı sonrası yapılan çalışmalarda Neo-Klasik düşünce ışığında çalışmalar yapılmıştır. Genel olarak Solow Modeli olarak adlandırılır. Model de tasarruf, sermaye ve ekonomik büyüme arasındaki ilişki vardır. Modelin başlıca varsayımları:

- Ekonomi daima tam istihdam söz konusudur.
- Ekonomi tek bir mal üretimi ve tüketimi üstüne kurulmuştur.

- Tasarruflar, yatırımlara eşittir.
- İş gücü veridir ve sabit hızla büyür.
- Nüfus artışı ekonomik etkenlerden bağımsızdır (Berber, 2006, s. 142-143).

Bu yaklaşıma göre gelişmekte olan ülkeler, gelişmiş ülkelere göre daha yüksek büyüme oranları elde edecektir. Çünkü gelişmekte olan ülkelerin sermayesi azdır, ama işgücü daha fazla olduğu için verimlilik artışından dolayı daha yüksek büyüme oranlarına sahip olacaklardır (Çetin, 2010, s. 62).

2.6.2.3.İçsel Büyüme Modeli

Klasik büyüme modellerinde dışlanan faktörlerin zaman geçtikçe ekonomik büyümeye sağladığı etkiler fark edilmiş ve yeni modellere bu faktörler de dâhil edilmiştir. 1980 sonrası dönemde ekonomi ve diğer alanlarda yaşanan gelişmeler sonucunda üretim artışına etki eden ve fakat dışlanan bu faktörlerin uzun dönemli büyümeye katkı yaptığı anlaşılmıştır. Dışlanan faktörler ise; bilgi, araştırma geliştirme, beşeri sermaye, teknoloji alanında yapılan yenilikler, finansal gelişmeler, devletin ekonomideki rolünün değişmesi ve piyasa yapılarının farklılaşması gibi durumlardır. Üretim artışına katkı yapan bu faktörleri modellerine dahil eden ve bu modeli savunan başlıca savunucuları ise; Paul M. Romer, Robert J. Barro ve Robert E. Lucas'tır (Berber, 2006, s. 169-170).

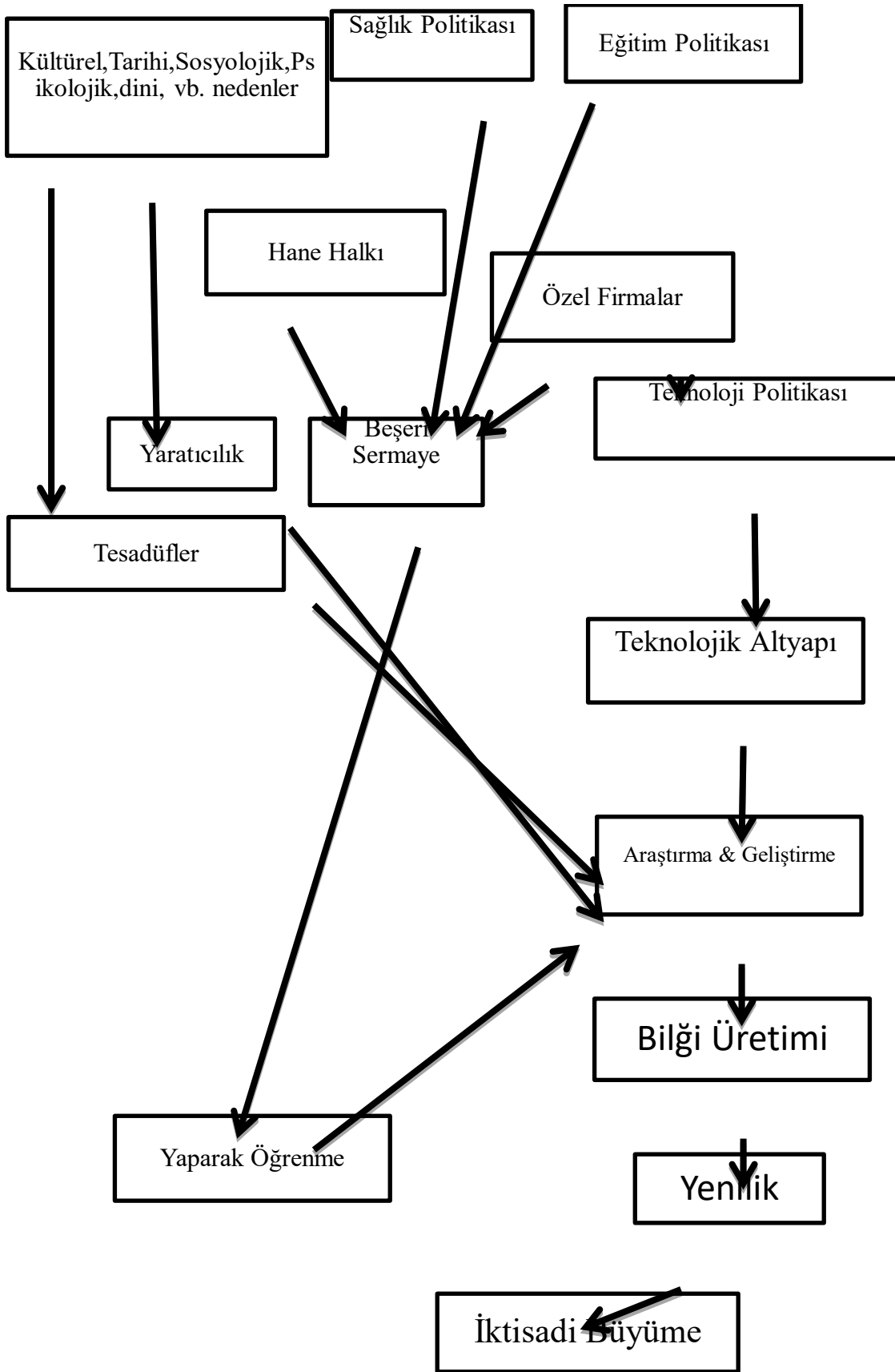
Klasik görüşe göre az gelişmişliğin nedenini finansal ve reel hasıla yetersizliğine bağlayan yaklaşımların günümüzde geçerliliğini yitirdiği kabul edilmektedir. Günümüzde ise az gelişmişliğin nedeni bilgiye ulaşamama, yeterli teknoloji kullanamama ve yeterli beşeri sermayeye ulaşamama gibi nedenlerde aranmaktadır. Günümüzde bilginin emek faktörüyle bir bütün olduğu, sermayenin teknolojiyi ve teknolojinin de bilgi içerdiği düşüncesinden hareketle bu faktörlerin önceki modellerde analiz edilmesi zor olduğu için çok fazla dikkate alınmadığı görülmektedir (Demir, 2002, s. 2).

İçsel büyüme modellerinin ortaya çıkmasında teknolojik bilginin üretilmesi hakkında şu hususlara dikkat çekilmektedir;

- Bilgi bazen tam gizli kamusal mal şeklindedir. Yani tüketiciler açısından bakıldığında kimsenin dışlanmadığı görülür.
- Teknolojik gelişim sonrası ortaya çıkan bilgiden diğer birimlerin ne kadar faydalandığı yani teknolojik dışsallık olup olmadığı hayati önem arz eder.
- Oluşacak dışsallık sonucunda özel kesim bilgi üretimine yanaşmak istemeyecek ve piyasalarda aksaklıklar oluşacaktır.
- Teknolojik ilerleme ile beşeri ve fiziki sermaye yatırımları arasında bir bağlantı yoktur (Kibritçioğlu, 1998, s. 10).

2.6.2.3.1. İçsel Büyümenin Belirleyicileri

İçsel büyümenin temel belirleyicileri ülkelerin sahip olduğu sosyal, kültürel, dini etkenler ile eğitim, sağlık, teknoloji politikaları gibi unsurlar yer almaktadır. Bu mekanizmanın işleyişi ise eğitim ve sağlık alanında yapılan yatırımlar beşeri sermayeyi geliştirir ve ar-ge çalışmalarına katkı sağlar. Ülkelerin kültürel, tarihi gibi kendine has özellikleri de yaratıcılık ve tesadüfler sayesinde ar-ge çalışmalarına katkı yapar. Ar-ge çalışmaları sonucunda yeni ürünler bulunur, daha verimli üretim teknikleri geliştirilir ve ürününün farklı ürün çeşitleri ve üretim çeşitleri gelişir. Ortaya çıkan yenilikler sayesinde ise ekonomik büyüme gerçekleşir (Berber, 2006, s. 174-175).

Şekil 1: Yeni Modeller Çerçevesinde İçsel Büyüme ve Belirleyicileri

3. BÖLÜM :

FİNANSAL KÜRESELLEŞMENİN EKONOMİK BÜYÜMEYE ETKİSİ ÜZERİNE BİR İNCELEME

3.1. Literatür Taraması

Işık ve Bilgin (2016) Türkiye'nin 2003-2015 yılları arası çeyreklik ekonomik büyüme ve finansal gelişme verilerini inceleyerek finansal gelişmenin ekonomik büyüme etkisini test etmişlerdir. Kullanılan Hacker ve Hatemi-J nedensellik testleri sonucuna göre 2003-2015 arası finansal gelişme ekonomik büyüme katkı sağlamazken, kriz sonrası yani 2008 sonrası dönemde finansal gelişmenin ekonomik büyüme katkı sağladığı sonucuna ulaşmışlardır.

Akıncı vd. (2013) 1995 – 2012 döneminde gelişmiş ülkeler, gelişmekte olan ülkeler ve azgelişmiş ülkeleri inceleyerek iktisadi küreselleşmenin finansal özgürlüklere ne derece katkı yaptığını panel veri analizi kullanarak incelemişlerdir. Yapılan analizler sonucu iktisadi küreselleşme ve finansal özgürlükler arasında hem eş bütünleşme hem de nedensellik bağlantısı olduğu sonucuna ulaşmışlardır.

Öztürk vd. (2010) 1992 – 2007 arası Türkiye ve 10 gelişmekte olan ülkenin verilerini inceleyerek finansal liberalizasyon ve ekonomik büyüme arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Finansal liberalizasyon göstergeleri olarak, $M2/GSYİH$, finansal sistemin nakit yükümlülükleri/ $GSYİH$ ($M3/GDP$), bankaların verdiği kredi toplamı/ $GSYİH$, özel sektöre verilen kredi toplamı/ $GSYİH$ ve borsada işlem gören şirketlerin değerinin $GSYİH$ içerisindeki payı seçilmiştir. Panel veri analizi uygulanarak yapılan analizler sonucunda $M2/GSYİH$ oranı ve özel sektöre verilen kredi toplamı/ $GSYİH$ finansal liberalizasyonun ekonomik büyümeyi negatif etkilediği ya da bağıntının çok zayıf olduğu görülmüştür. Diğer

seçilen göstergelere yapılan analizler sonucunda finansal liberalizasyonun ekonomik büyümeyi etkilediği yönünde sonuçlar elde etmişlerdir.

Eren ve Çütçü (2018) 1970 – 2016 yılları arası Türkiye ekonomik büyüme ve küreselleşme verilerini kırılmalı zaman serisi yöntemiyle analiz etmişlerdir. Yapılan analizler sonucunda sosyal küreselleşmeden ekonomik büyümeye, ekonomik büyümeden politik küreselleşmeye doğru tek yönlü nedensellik ilişkisi tespit etmişlerdir.

Çeştepe ve Yıldırım (2016) 1986-2015 Türkiye'nin çeyrek dönemlik verilerini inceleyerek finansal gelişmenin ekonomik büyümeye yaptığı katkıyı koentegrasyon, VEC ve Granger nedensellik testi uygulayarak analiz etmişlerdir. Yapılan analizler sonucunda hem kısa dönemli hem de uzun dönemli olarak finansal gelişme ve ekonomik büyüme arasında iki yönlü nedensellik ilişkisi olduğunu bulmuşlardır.

Türedi ve Berber (2010) 1970-2007 yılları arası Türkiye'nin finansal kalkınma ve ticari açıklık ile ekonomik büyüme ilişkisini Johansen-Juselius Koentegrasyon ve VAR Nedensellik testlerini kullanarak analiz etmişlerdir. Yapılan analizler sonucunda, finansal kalkınmadan ekonomik büyümeye doğru olmak üzere tek yönlü, ticari açıklık ile ekonomik büyüme arasında ise çift yönlü bir nedensellik ilişkisi olduğunu tespit etmişlerdir.

Altınar vd. (2018) 1990-2015 yılları arası verileri inceleyerek 10 yükselen piyasa ekonomisinin de küreselleşmenin ekonomik büyümeye katkısını panel veri analizi ve Durbin-Hausman eşbütünleşme testlerini kullanarak incelemişlerdir. Yapılan analizler sonucunda; politik küreselleşme ile ekonomik büyüme ve ekonomik büyümeden sosyal küreselleşmeye doğru tek yönlü nedensellik ilişkisi tespit etmişlerdir. Genel ve ekonomik küreselleşme ile ekonomik büyüme arasında nedensellik ilişkisine rastlamamışlardır.

Öztürk vd. (2011) 1992-2009 dönemi için gelişmekte olan 9 ülkeyi incelemiştir. Finansal gelişme ve ekonomik büyüme arasında ilişkiyi Holtz-Eakin, Newey ve Rosen tarafından geliştirilen panel nedensellik testi uygulayarak test etmişlerdir. Yapılan analizler sonucunda nedensellik bağlantısının ekonomik büyümeden finansal gelişmeye doğru olduğunu tespit etmişlerdir.

Hayaloğlu (2015) 1990-2012 döneminde finansal gelişmenin ekonomik büyümeyi ne yönde etkilediğini test etmek amacıyla kırılmalı beşli ülkelerini (Hindistan, Endonezya, Brezilya, Güney Afrika ve Türkiye) incelemiştir. Yapılan dinamik panel veri analizi sonucuna göre finansal gelişme ve ekonomik büyüme arasında pozitif yönlü bir ilişki tespit etmiştir.

Erkişi (2018) 1996-2016 yılları arası BRICS ülkeleri ve Türkiye için finansal gelişme ekonomik büyüme arasındaki ilişkiyi panel veri analizi kullanarak incelemiştir. Yapılan analizler sonucunda finansal gelişmişlik ekonomik büyüme için pozitif katkı yapmaktadır.

Temelli ve Şahin (2018) 1990-2014 döneminde APEC'e üye olan 12 ülkeyi yıllık verilerini inceleyerek finansal gelişme ve ekonomik büyüme arasındaki ilişkiyi panel veri analizi kullanarak test etmişlerdir. Yapılan analizler sonucunda finansal gelişme ve ekonomik büyüme arasında eş bütünleşme ilişkisi ve çift yönlü nedensellik ilişkisini tespit etmişlerdir.

Mercan ve Peker (2013) 1992-2010 dönemi aylık verileri kullanarak Türkiye ekonomisi için finansal gelişmenin ekonomik büyümeye etkisini Pesaran sınır testi yardımıyla incelemiştir. Yapılan analizler sonucunda değişkenler arasında eş bütünleşme tespit edilmiş ve finansal gelişmenin ekonomik büyümeyi uzun dönemde etkilediği sonucuna ulaşmışlardır.

Aslan ve Küçükaksoy (2006) 1970-2004 yılları arasında Türkiye’de finansal gelişme ve ekonomik büyüme arasındaki ilişkiyi Granger nedensellik testi kullanarak analiz etmişlerdir. Yapılan analizler sonucunda finansal gelişmeden ekonomik büyümeye doğru olduğunu ortaya çıkarmıştır.

Akkay (2010) 1989-2010 dönemi yıllık verileri kullanarak Türkiye ekonomisi için finansal gelişme ve ekonomik büyüme arasındaki ilişkiyi Granger nedensellik testini uygulayarak test etmiştir. Yapılan analiz sonucunda 1989-2001 döneminde her iki yöne doğru; 2001 krizi sonrası dönemde ise ekonomik büyümeden finansal gelişmeye doğru nedensellik ilişkisi tespit etmiştir.

Berkman (2011) 1987-2011 yılları arası finansal liberalizasyon ve ekonomik büyüme arasındaki ilişkiyi Johansen eş bütünleşme testi, hata düzeltme modeli ve nedensellik testlerini kullanarak Türkiye açısından incelemiştir. Yapılan analizler sonucunda finansal liberalizasyondan ekonomik büyümeye doğru bir nedensellik ilişkisi tespit etmiştir.

Çetin (2010) 1987-2009 dönemi çeyreklik verileri inceleyerek Türkiye’de finansal küreselleşmenin ekonomik büyümeye katkısını VAR ve koentegrasyon testleri uygulayarak incelemiştir. Yapılan analizler sonucunda finansal küreselleşmenin Türkiye ekonomisinin büyümesine uzun dönemde negatif etki yaptığı sonucuna ulaşmıştır.

Korkmaz vd. (2010) 1990-2008 dönemi Türkiye’nin çeyrek dönemlik makro verilerini inceleyerek finansal dışa açıklığın ekonomik büyümeye yaptığı katkıyı birim kök testleri ile incelemiştir. Yapılan analizler sonucunda finansal dışa açıklığın ekonomik büyümeyi yüzde 0,16 oranında etkilediği sonucuna ulaşmışlardır.

Sağlam ve Sönmez (2017) 2001-2014 yılları arası Avrupa Geçiş Ekonomilerinin verilerini yıllık olarak incelemişler ve finansal gelişme ve ekonomik büyüme arasındaki bağıntıyı test etmişlerdir. Uygulanan eş bütünleşme ve nedensellik testleri sonucunda uzun

dönemli finansal küreselleşmeden ekonomik büyümeye tek yönlü nedensellik tespit etmişlerdir.

Contuk ve Güngör (2016) 1998-2014 yılları arası üçer aylık verileri kullanarak Türkiye’de finansal gelişme ve ekonomik büyüme arasındaki ilişkiyi Granger nedensellik testi ve asimetrik nedensellik testi kullanarak test etmiştir. Yapılan analizler sonucunda hem arz hem de talep öncüllü hipotezleri destekler sonuçlara ulaşmışlardır. Asimetrik nedensellik testleri sonucunda ise ekonomik büyümeden finansal gelişmeye doğru nedensellik içeren sonuçlara ulaşmışlardır.

Gazel (2016) 1990 -2014 yılları arası verileri inceleyerek Zordaki Onlu Ülkeler grubunda bulunan ülkelerin finansal gelişme ekonomik büyüme arasındaki ilişkiyi Dinamik Sabit Etkiler ve Ortak İlişkili Etkiler Ortalama Grup tahmincisi ile incelemiştir. Yapılan analizler sonucunda uzun dönemde bir ilişki tespit edilememiş ancak kısa dönemde zayıf da olsa pozitif bir ilişki tespit etmişlerdir.

Takım (2010), seçili gelişmekte olan ülkeler grubu üzerine teorik bir çalışma yapmıştır ve çalışmanın sonucunda finansal serbestleşmenin ekonomik büyümeyi negatif yönde etkilediğini gözlemlemiştir.

Bozoklu ve Yılandı (2013), 1998-2011 yılları arası gelişmekte olan ülkelerin yıllık verilerini panel Granger nedensellik testini kullanarak incelemiştir. Yapılan analizler sonucu finansal gelişmenin ekonomik büyümeyi etkilediği sonucuna ulaşmışlardır.

Ergeç (2004), 1988-2001 yılları Türkiye’nin üçer aylık verilerini Granger nedensellik testi uygulayarak finansal gelişme ve ekonomik büyüme arasındaki ilişkiyi analiz etmiştir. Yapılan testler sonucunda ise uzun dönemde nedensellik ilişkisi var olduğunu tespit etmiştir.

İnançlı vd. (2016), 1997-2014 yılları arası D-8 ülkelerinin yıllık verilerini inceleyerek finansal gelişme ve ekonomik büyüme arasındaki ilişkiyi panel veri analizi ve eş bütünleşme testi kullanarak incelemişlerdir. Yapılan analizler sonucunda ise D-8 ülkeleri özelinde finansal gelişmenin ekonomik büyümeyi pozitif yönde etkilediği sonucuna ulaşmışlardır.

Ağayev (2012), 1995-2009 yılları arası 20 Geçiş Ekonomisinin yıllık verilerini kullanarak finansal gelişme ve ekonomik büyüme arasındaki ilişkiyi eş bütünleşme ve nedensellik testleri kullanarak incelemiştir. Yapılan analizler sonucunda arz öncüllü hipotezi destekleyen, finansal gelişmeden ekonomik büyümeye doğru tek yönlü nedensellik ilişkisi tespit etmiştir.

Guru ve Yadav (2018) 1993-2014 dönemi yıllık verileri inceleyerek BRICS (Brezilya, Rusya, Hindistan, Çin ve Güney Afrika) ülkelerinde finansal gelişme ve ekonomik büyüme arasındaki bağıntıyı panel veri testi kullanarak analiz etmişlerdir. Yapılan analizler sonucunda finansal gelişme ve ekonomik büyüme arasında pozitif yönlü ilişki olduğunu bulmuşlardır.

Chang ve Lee (2010) 1970-2006 yılları arası OECD ülkelerinde finansal küreselleşme ve ekonomik büyüme arasındaki ilişkiyi Pedroni'nin panel eşbütünleşme tekniği ile incelemişlerdir. Yapılan analizler sonucunda kısa vadede zayıf ancak uzun vadede finansal küreselleşme ve ekonomik büyüme arasında güçlü bir ilişkinin varlığını saptamışlardır.

Neto ve Veiga (2013) 1970-2009 yılları arasın 139 ülke üzerine yaptıkları çalışmada finansal gelişme ve ekonomik büyüme üzerinde doğrudan yabancı yatırımların rolünü panel veri analizi kullanarak test etmişlerdir. Yapılan analizler sonucunda doğrudan yabancı yatırımların finansal gelişme ve ekonomik büyüme arasında güçlü bir bağ olduğu sonucuna ulaşmışlardır.

Neto (2014) açık ve kapalı ekonomileri incelediği makalesinde finansal küreselleşmenin bu ekonomilere sağladığı kazançları açıklamaya çalışmıştır. Açık ekonomilerdeki ekonomik büyüme ve refah kazancının kapalı ekonomilere çok daha fazla olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Gurgul ve Lach (2013) 1990-2009 dönemi geçiş ekonomilerinde AB'ye yeni yeni üye olmuş 10 ülkenin genel küreselleşme endeksleri kullanılarak finansal küreselleşme ve ekonomik büyüme arasındaki bağıntıyı panel veri analizi kullanarak incelemiştir. Yapılan analizler sonucunda finansal küreselleşmenin ekonomik büyümeye pozitif yönde katkı yaptığı anlaşılmıştır.

Samimi ve Jenatabdi (2014) 1980-2004 dönemi İslam Konferansı Teşkilatı üye ülkeler üzerine yaptığı çalışma da finansal küreselleşmenin ekonomik büyümeye etkisini dinamik panel veri yaklaşımı çerçevesinde momentler tahmincisi (GMM) kullanarak araştırmaya çalışmışlardır. Yapılan çalışmalar sonucunda finansal küreselleşmenin İKT ülkelerindeki ekonomik büyüme üzerinde istatistiksel olarak önemli bir etkisi olduğunu öne sürmektedir. Yüksek ve orta gelirli ülkeler küreselleşmeden daha fazla fayda sağlarken; düşük gelirli ülkeler yeterli katkıyı sağlayamamıştır.

Bretschger ve Steger (2013) 1960-2000 yılları arası OECD ülkeleri için finansal küreselleşmenin ara mallar üzerinden ekonomik büyümeyi nasıl etkilediğini analiz etmeye çalışmışlardır. Yapılan analiz sonuçlarına ara mal ihracatı gelişmiş ülkeler için finansal küreselleşme ekonomik büyümeye olumlu katkılar sağlamakta olduğu sonucuna ulaşmışlardır.

Fung (2009) orta ve yüksek gelirli ülkeler için yaptığı çalışma da 1967-2001 yılları arasında finansal küreselleşmenin ekonomik büyümeye yaptığı katkıyı yakınsama testleri kullanarak araştırmıştır. Yapılan analizler sonucunda reel ve finansal sektördeki yakınsamanın güçlü olduğu ve finansal küreselleşmeden ekonomik büyümeye doğru güçlü bir bağlantı olduğunu ortaya koymuştur.

Nyasha ve Odhiambo (2018) finansal gelişme ve ekonomik büyüme arasındaki ilişkiyi yeni bir revizyonist yaklaşımla incelemiştir. Ulaşılan sonuç finansal gelişme ve ekonomik

büyüme ilişki arasındaki nedensellik çok fazladır ama bunlarda bir takım sonuçlara, yapılan analizlere ve kurulan modellere bağlıdır.

Swamy ve Dharani (2017) 1983-2013 yılları arası 24 gelişmiş ülke ekonomisi inceleyerek finansal küreselleşme ve ekonomik büyüme arasındaki bağıntıyı panel veri analizi ve nedensellik testleri kullanarak incelemişlerdir. Yapılan analizler sonucunda finansal gelişme ve ekonomik büyüme arasında enflasyon, faiz oranı ve nüfusun olumsuz sonuçlar oluşturmuştur.

Stiglitz (2003) yılında yayımladığı makalede küreselleşmenin ülkeler için olumlu ve olumsuz sonuçlarını ele almış ve ulaştığı sonuç ise ABD ve diğer gelişmiş ülkeler için olumlu sonuçlandığını diğer gelişmekte olan ve az gelişmiş ülkeler için ise olumsuz sonuçlar doğurduğunu ele almıştır.

Yapılan literatür taraması sonucunda finansal küreselleşmeden ekonomik büyümeye doğru güçlü ilişkiler tespit edilmiştir. Gelişmiş ülkelerde bu ilişkinin daha sıkı olduğu gelişmekte olan ülkeler de ise nispeten zayıf olduğu veya olmadığı görülmüştür. Gelişmekte olan ülkelerde oluşan bir diğer durum ise ekonomik büyümeden finansal gelişmeye doğru olmasıdır.

3.2. Veri seti

Bu çalışma da 1970-2016 yılları arasında ülkelerin finansal küreselleşme ve ekonomik büyüme oranları yıllık veriler şeklinde kullanılacaktır. Finansal küreselleşme değişkeni olarak Swiss Economic Institute'den (İsviçre Ekonomi Enstitüsü) alınan KOF küreselleşme endeksleri kullanılacaktır. Ekonomik büyüme verileri de World Bank (Dünya Bankası) alınmıştır.

Bu çalışmada KOF küreselleşme endekslerinden alınan ekonomik küreselleşme ve finansal küreselleşme endeksleri kullanılacaktır. KOF küreselleşme endeksleri ülkelerin ekonomik alanda, sosyal alanda ve politik alanda ne kadar küreselleşebildiğinin bir göstergesi olarak sunulur. Bu endeksler ise 0 ile 100 arasında değer almaktadır. 0 küreselleşmenin olmadığını, 100 ise tam küreselleşme olduğunu gösterir (Eren & Çütçü, 2018, s. 49).

KOF ekonomik küreselleşme endeksi de facto ve de jure olarak ikiye ayrılmaktadır. KOF de facto ekonomik küreselleşme mal ticareti, hizmet ticareti ve ticari ortak çeşitlendirmesinden oluşur. KOF de jure ekonomik küreselleşme olarak ise ticaret mevzuatı, ticaret vergileri ve tarifeler yer alır. Mal ticareti; bir ülkedeki mal ihracatı ve mal ithalatı toplamının GSYİH'e oranını, hizmet ticareti; bir ülkedeki hizmet ihracatı ve hizmet ithalatı toplamının GSYİH'e oranını ve ticari ortak çeşitlendirmesi ise ihracat için Herfindahl-Hirschman pazar konsantrasyonu endeksi ortalaması ve mal ithalatını ifade eder.

De jure ekonomik küreselleşme endeksini oluşturan ticaret mevzuatı; iki alt bileşenin ortalaması olarak ifade edilebilir. Tarife dışı ticaret engellerinin yaygınlığı ile ithalat ve ihracat maliyetlerini artırmaması için gereken düzenlemeleri konu edinirken, ticaret vergileri uluslararası ticaret üzerindeki vergilerden elde edilen gelir anlamına gelirken tarifeler ise tarife oranlarının ağırlıksız ortalaması olarak alınmıştır.

KOF finansal küreselleşme endeksi de de facto ve de jure diye ikiye ayrılır. De facto finansal küreselleşme doğrudan yabancı yatırım, portfolyo yatırımı, uluslararası borç, uluslararası rezervler ve uluslararası gelir ödemelerinden oluşur. De jure finansal küreselleşmede ise yatırım kısıtlamaları, sermaye hesabı açıklığı 1 ve sermaye hesabı açıklığı 2 şeklinde endeksler yer alır. De facto finansal küreselleşmeyi oluşturan doğrudan yabancı yatırım; doğrudan yabancı yatırımların varlık ve yükümlülüklerinin toplamının GSYİH'e oranını, portfolyo yatırımı; uluslararası sermaye portföyü yatırımlarının varlık ve yükümlülük stoklarının toplamı ve uluslararası banka kredileri ve mevduatları toplamının GSYİH'e

oranını, uluslararası borç; IMF'deki döviz, SDR holdingleri ve rezerv pozisyonunu içerir ve bu rezervlerin toplamının GSYİH'e oranını, uluslararası gelir ödemeleri; yabancı uyruklulara yapılan ödemeleri ve yurtdışından döviz getiren sermaye sahiplerinin ve işgücü gelirlerinin toplamının GSYİH'e oranını ifade eder.

De jure finansal küreselleşmeyi oluşturan yatırım kısıtlamaları; yabancı sermaye sahiplerine ve uluslararası sermaye akımlarının yaygınlığına uygulanan kısıtlamaları içerir. Sermaye hesabı açıklığı 1; Chinn-Ito finansal açıklık endeksi kullanılarak, sermaye hesabı açıklığı 2 ise Jahan-Wang sermaye hesabının açıklık endeksi kullanılarak hesaplanır.

Bu çalışmada ekonomik büyüme değişkeni olarak kişi başına düşen GSYİH, 2010 yılı fiyatları ile kişi başına düşen GSYİH ve 2010 yılı fiyatları ile toplam GSYİH kullanılmıştır.

Tablo 3.1 bu çalışmada kullanılan değişkenlerin kısaltmalarını göstermektedir. Tablo 3.2, tablo 3.3 ve tablo 3.4'te ise tüm ülkelere, gelişmiş ülkelere ve gelişmekte olan ülkelere ait tanımlayıcı istatistikleri göstermektedir.

Tablo3 1: Değişkenlerin Kısaltmaları

EK	Ekonomik Küreselleşme
EKDF	Ekonomik Küreselleşme, de facto
EKDJ	Ekonomik Küreselleşme, de jure
FK	Finansal Küreselleşme
FKDF	Finansal Küreselleşme, de facto
FKDJ	Finansal Küreselleşme, de jure
GDPPC	GDP per capita (current US\$) Kişi Başına GDP Dolar cinsinden (Doğal Logaritma)
GDP2010	GDP per capita (constatnt 2010 US\$) 2010 Yılı sabit fiyatlarla (Doğal Logaritma)
TGDP	GDP (constant 2010 US\$) 2010 Yılı fiyatları ile toplam GDP (Doğal Logaritma)

Tablo3 2: Değişkenlerin Tanımlanması: Tüm Ülkeler

	Mean	Maximum	Minimum	Std. Dev.	Observations
EK	48,8787	95,43082	11,10451	17,46116	4780
EKDF	48,38788	98,62708	8,274162	19,26319	4780
EKDJ	49,25645	97,38838	9,392913	20,70996	4780
FK	46,14328	97,80286	4,903115	25,39151	4780
FKDF	51,28872	98,19482	7,016453	18,57176	4780
FKDJ	50,12101	99,7765	3,806564	21,68092	4780
GDPPC	7,674809	11,6854	4,054134	1,693523	4770
GDP2010	8,316982	11,64116	5,321667	1,58421	4778
TGDP	24,40918	30,46261	19,0532	2,255866	4780

Tablo3 3: Değişkenlerin Tanımlanması: Gelişmiş Ülkeler

	Mean	Maximum	Minimum	Std. Dev.	Observations
EK	67,10529	95,43082	29,69559	15,0368	1034
EKDF	57,30358	98,62708	17,05991	20,80906	1034
EKDJ	76,92286	97,38838	38,33609	12,44104	1034
FK	80,71149	97,80286	36,99266	12,65173	1034
FKDF	69,25885	98,19482	25,08793	17,41054	1034
FKDJ	65,31209	99,7765	14,00074	23,42239	1034
GDPPC	9,735244	11,6854	6,830104	0,936374	1034
GDP2010	10,39893	11,62597	80,780624	0,438809	1034
TGDP	26,86818	30,46261	23,21034	1,458694	1034

Tablo3 4: Değişkenlerin Tanımlanması: Gelişmekte Olan Ülkeler

	Mean	Maximum	Minimum	Std. Dev.	Observations
EK	43,84766	89,50369	11,10451	14,47979	3746
EKDF	45,9269	93,35193	8,274162	18,05761	3746
EKDJ	41,61975	88,22052	9,392913	15,32834	3746
FK	36,60149	91,73825	4,903115	18,90998	3746
FKDF	46,32847	92,10329	7,016453	15,58065	3746
FKDJ	45,92785	98,18021	3,806564	19,16296	3746
GDPPC	7,105297	10,73114	4,054134	1,386671	3746
GDP2010	7,741999	11,64116	5,321667	1,273496	3744
TGDP	23,73043	29,88132	19,0532	1,943388	3746

Tablo3 5: Değişkenlerin Korelasyon Katsayıları: Tüm Ülkeler

	GDPPC	GDP2010	TGDP	EK	EKDF	EKDJ	FK	FKDF	FKDJ
GDPPC	1								
GDP2010	0,943503	1							
TGDP	0,648209	0,655424	1						
EK	0,786238	0,734824	0,380864	1					
EKDF	0,540702	0,481293	0,023323	0,866667	1				
EKDJ	0,822781	0,790851	0,626227	0,879641	0,525549	1			
FK	0,813013	0,80209	0,632223	0,819755	0,485677	0,934856	1		
FKDF	0,747714	0,678243	0,393028	0,937243	0,788989	0,846751	0,694337	1	
FKDJ	0,654967	0,584265	0,216717	0,88315	0,911946	0,636529	0,572414	0,905967	1

Tablo 3.5'te tüm ülkeler için değişkenler arasındaki korelasyon analizi yer almaktadır. Tabloya göre GDPPC üzerinde en yüksek korelasyona sahip değişken EKDJ, GDP2010 ve TGDP değişkenleri üzerinde ise FK olur iken tüm değişkenler üzerinde en düşük korelasyona sahip değişken ise EKDF olmuştur. Bağımsız değişkenlerin, bağımlı değişkenler ile pozitif yönlü ilişkisi olduğu anlaşılmıştır.

Tablo3 6: Değişkenlerin Korelasyon Katsayıları: Gelişmiş Ülkeler

	GDPPC	GDP2010	TGDP	EK	EKDF	EKDJ	FK	FKDF	FKDJ
GDPPC	1								
GDP2010	0,863123	1							
TGDP	0,276166	0,166431	1						
EK	0,638821	0,541154	-0,261519	1					
EKDF	0,500424	0,43204	-0,413743	0,945325	1				
EKDJ	0,708565	0,587259	0,059293	0,837711	0,613845	1			
FK	0,5627	0,46771	-0,045246	0,766214	0,563696	0,910382	1		
FKDF	0,753164	0,616428	-0,0579	0,947818	0,860288	0,853747	0,694997	1	
FKDJ	0,670426	0,543497	-0,17077	0,930131	0,92788	0,697387	0,604887	0,952901	1

Tablo 3.6'da gelişmiş ülkeler için korelasyon analizi yer almaktadır. Tabloya göre GDPPC ve GDP2010 değişkenleri ile en yüksek korelasyona sahip değişken FKDF olurken, TGDP değişkenine ait en yüksek korelasyon ise EKDF olmuştur. GDPPC ve GDP2010 değişkenleri ile en düşük korelasyona sahip değişken EKDF'dir. TGDP değişkenine ait en düşük korelasyon değeri ise FK olmuştur. GDPPC ve GDP2010 değişkenleri ile FKDF ve EKDF değişkenleri arasında pozitif yönlü ilişki bulunmaktadır. EKDF ve FK değişkenlerinin katsayılarının eksi olması TGDP ile negatif yönlü bir ilişkiye sahip olduğunu göstermektedir.

Tablo3 7: Değişkenlerin Korelasyon Katsayıları: Gelişmekte Olan Ülkeler

	GDPPC	GDP2010	TGDP	EK	EKDF	EKDJ	FK	FKDF	FKDJ
GDPPC	1								
GDP2010	0,918069	1							
TGDP	0,471271	0,466001	1						
EK	0,695144	0,627951	0,175069	1					
EKDF	0,533023	0,483503	-0,08466	0,891661	1				
EKDJ	0,680476	0,610404	0,438119	0,833675	0,494189	1			
FK	0,673973	0,625409	0,447615	0,736418	0,450309	0,865048	1		
FKDF	0,628863	0,553997	0,193503	0,904398	0,7737	0,793751	0,5324	1	
FKDJ	0,587331	0,529889	0,052928	0,860441	0,906137	0,546799	0,462889	0,877817	1

Tablo 3.7’de gelişmekte olan ülkelere ait korelasyon katsayıları yer almaktadır. Tabloya göre GDPPC ve GDP2010 değişkenleri ile en yüksek korelasyona sahip değişken EK değişkeni olurken, TGDP değişkeni için ise FK değişkeni olmuştur. GDPPC ve GDP2010 değişkenleri ile en düşük korelasyona sahip değer EKDF değişkeni olurken, TGDP değişkeni için en düşük değere sahip değişken ise FKDJ değişkeni olmuştur. Bağımsız değişkenlerin, bağımlı değişkenler ile pozitif yönlü ilişkisi olduğu anlaşılmıştır.

3.3.Panel Veri Yaklaşımı

Bu çalışmada aşağıdaki model tahmin edilecektir.

$$\text{Büyüme}_{it} = \beta_1 + \beta_2 \text{Küreselleşme}_{it} + \varepsilon_{it}$$

Burada; $i = 1 \dots \dots N$ paneldeki her bir ülkeyi, $t = 1 \dots \dots T$, zaman periyodunu, ε_{it} stokastik hata terimini göstermektedir.

Panel veri analizi, zaman ve kesit serilerinin bir araya getirilmesi ile oluşan karma veri analizidir. Günümüz de panel veri analizi türü iktisat analizlerinde daha sık kullanılmaktadır (Gujarati & Porter, 2012, s. 591).

Panel veri analizi, belirli bir olguyu belirli bir zaman dilimi boyunca periyodik olarak gözlemleyerek analiz etme imkânı sağlar. Sosyal bilimlerde araştırmacıların çok çeşitli alanlarda, uzun süren analizler yapmasına olanak sağlamıştır. Psikoloji, sosyoloji ve sağlık araştırmalarında da kullanılır. Ekonomide, panel veri analizi zaman içinde insanların firmaların ve ücretlerin davranışlarını incelemek üzere kullanılır (Yaffee, 2003, s. 1).

Panel veri analizi, hem mekânsal hem de zamansal olarak regresyon analizine olanak sağlar. Mekânsal boyut, bir dizi kesitsel gözlem birimi ile ilgilidir. Bunlar ülkeler, eyaletler, ilçeler, firmalar, emtialar, insan grupları, hatta bireyler. Zamansal boyut ise belirli bir zaman dilimi içinde bir dizi grubun periyodik gözlemleriyle ilgilidir. Bir ülkedeki kişisel harcamalar, kişisel harcanabilir gelir, hane halkı geliri, kişi başına gelir, nüfus artışı, işsizlik, istihdam gibi verilerin yıllar boyu gözlemlenmesidir (Yaffee, 2003, s. 2).

Panel veri analizinin faydaları:

- Panel veri de ele alınan kişiler, firmalar, ülkeler, vb. zamanın belli bir dönemi ele alındığı için heterojen değildir.
- Panel verisi daha değişkendir, daha fazla bilgi verir, değişkenler arasındaki ortak doğrusallık zaman ve kesit seriye göre daha azdır.
- Panel veri analizinde değişkenlerde meydana gelen değişimin incelenmesi açısından daha uygundur.
- Kesit ve zaman serisinde rahat gözlemlenemeyen etkilerin gözlemlenmesinde panel veri analizi daha iyi ölçülebilir.
- Modeller de karmaşık görünen modellerin incelenmesi açısından panel veri daha uygundur.

- Panel verisinde daha fazla veri ele alırken zaman ve kesit serisine göre daha az sapma olur (Gujarati & Porter, 2012, s. 592-593).

Panel veri analizinin kullanımının da yaşanan sıkıntı ise farklı birimlerin aynı zaman diliminin de aynı değişkenlere sahip olması ve değerlendirme sırasında yaşanan güçlüklerdir (Yılmaz, 2008, s. 100).

Panel veri analizinde kullanılan birimlerin aynı gözlem sayısına sahip olmasına dengeli panel, kullanılan birimlerin farklı gözlem sayısına sahip olmasına ise dengesiz panel adı verilir. Kesit gözlem sayısının zaman gözlem sayısından fazla olmasına kısa panel, uzun panelde ise kesit gözlem sayısı zaman gözlem sayısından daha az ise buna da uzun panel adı verilir (Gujarati & Porter, 2012, s. 593).

Panel veri modelleri, modelde yer alan hata terimi yapısına göre farklı isimler alır. Kullanılan modelde yer alan hata terimi, bağımsız değişkenlerce kapsanmayan ve zaman göre değişmeyen ancak kesitlere ait özellikleri içine alan ve bireysel etki bileşenin de yer aldığı varsayılan modellere tek taraflı hata bileşeni modeli denir. Modelde yer alan bağılanım hata teriminde bireysel etki dışında, bağılanımda etkisi görülemeyen fakat zaman içinde değişiklik arz eden bir bileşenin yer aldığı tahmin ediliyorsa bu tip modellere çift taraflı hata bileşeni bağılanım modeli adı verilir (Yılmaz, 2008, s. 100).

3.3.1. Sabit Etkiler Modeli

Panel veri analizinde yer alan modellerde eğim katsayılarının sabit olduğu ve kesit veriler arasında farklılıklar gösteren ya da zaman kesitleri arasında da farklılık gösterebilen sabit katsayıların yer aldığı modellere sabit etkiler modeli denir (Yaffee, 2003, s. 3).

Bu tip modellerde kesitler arasında fark olup zamana göre bir değişim olmuyorsa bu durumda oluşacak bağılanım modeline tek yönlü ve kesite bağlı sabit etkiler modeli denir. Eğer zamana bağlı bir farklılık var ve kesitler de farklılık meydana gelmiyorsa buna da tek

yönlü zamana bağlı sabit etkiler modeli denir. Ancak hem kesitler arası hem de zamansal farklar meydana gelirse buna da iki yönlü sabit etkiler modeli denir (Yılmaz, 2008, s. 101).

Panel veri analizinde sabit etkiler modeli ile açıklanan modeller de yer alan yatay kesit birimleri arasındaki farklılıklar sabit terim de yer alan farklılıklar ile açıklanmaktadır. Panel veri modeli ise kukla değişken sayesinde tahmin edilebilmektedir (Kaya, 2015, s. 65).

Sabit etki modelleri kukla değişken özellikleri için çok sayıda kesitsel gözlem birimine sahiptir. Yeterli sayıda serbestlik derecesine sahip güçlü istatistiksel testler için çok sayıda sahte değişken modeli saptayabilir. Ve böylece model çoklu doğrusallık ile karşı karşıya kalabilir, bu da standart hataları artırır. . Bu modeller gruplar arasında değişiklik göstermeyen değişkenler içeriyorsa, parametre tahmini engellenebilir. Her ne kadar homojen dağıtım yapılmış olsa bile bu tip standart hatalar ülkelere özgü bir durum olabilir (Yaffee, 2003, s. 7).

3.3.2. Rassal Etkiler Modeli

Rassal etkili modeller, kesit veya zamana bağlı birimler arasında meydana gelen değişikliklerin bağlanım modeli katsayılarında bir değişikliğe yol açmadığının söz konusu olduğu durumlardır. Bu durum da yaşanan değişikliğin tesadüfi olduğu varsayılır. Rassal etkiler modellerinde gerçekleşen bu durumda serbestlik derecesi kaybı da önlenmiş olur (Kaya, 2015, s. 65).

Rassal etkiler modelinde kesit katsayısı ve bağımsız değişkenin katsayısı ve birleşik hata teriminden oluşan bir model tespit edilir. Bileşik hata ise iki kısma ayrılır. Bir bölümü belli bir bireye ait ve belirli bir zaman arasında kalan birime dair kesitin, tüme ait kesit katsayısından ne ölçüde farklı olduğunu gösterir. Diğer bölümde ise bireyin belirli zaman aralığında rassal sapmalarını gösterdiği bilinen tesadüfi hata olacaktır.

Rassal Etkiler Modelinin Varsayımları;

- 1) Panel veri modeli düzgün tanımlanmıştır.
- 2) Yatay kesitten tesadüfi olarak seçilen bir örnekleme çalışılmaktadır.
- 3) X_{it} , birim veya zamanın yaptığı etkilere göre katı dışsaldır ve μ_i ile korelasyonsuzdur.
- 4) Panel veri modelinde tam çoklu doğrusallık yoktur.
- 5) Birim hata değişkeni μ_i ve artık hata değişkeni u_{it} sabit varyanslıdır.
- 6) Hata terimleri otokorelasyonsuzdur.

3.3.3. Hausman Testi

Hausman testi rassal etki ve sabit etki modelleri arasında tercih için kullanılır. Hausman testi istatistiksel olarak anlamlı ise sabit etkiler modeli, anlamsız ise rassal etkiler modeli kullanılır.

3.4.Tahminler

3.4.1. Tüm Ülkeler

Tablo3 8 :Büyüme ve EK: Tüm Ülkeler

	GDPPC	GDP2010	TGDP
EK	0,0731 [71,1107] (0,0000)	0,0745 [175,2232] (0,0000)	0,04690 [27,6138] (0,0000)
SABİT	4,1011 [81,5223] (0,0000)	4,6732 [224,6777] (0,0000)	22,1243 [266,3914] (0,0000)
AD. R ²	0,6378	0,5745	0,1390
F Test	179,1899 (0,0000)	137,8926 (0,0000)	17,3742 (0,0000)
Model	S. E.	S. E.	S. E.
Hausman Testi	13,3094 (0,0000)	420,2130 (0,0000)	7,1107 (0,0077)

Paragraf içindekiler p tahminleridir. Köşeli parantez içinde olanlar t testleridir.

Tablo 3.8'te EK bağımsız değişkenin büyüme değişkenleri üzerindeki etkisi verilmiştir. Büyüme verisi olarak ilk sütunda GDPPC, ikinci sütunda GDP2010 ve üçüncü sütunda TGDP yer almaktadır. Tabloya göre Hausman testi, tüm sütunlarda sabit etkili

modelin kullanılması gerektiğini göstermektedir. EK, GDPPC'nın % 63'ünü, GDP2010 'un % 57'sini ve TGDP'nin ise % 13'ünü açıklamaktadır. F testi modelin bir bütün halinde anlamlı olduğunu göstermektedir. EK tüm ülkeleri pozitif yönde etkilemektedir.

Tablo3 9: Büyüme ve EKDF: Tüm Ülkeler

	GDPPC	GDP2010	TGDP
EKDF	0,0400 [220771] (0,0000)	0,0416 [27,3589] (0,0000)	-0,0066 [-3,3429] (0,0000)
SABİT	5,7416 [65,4446] (0,0000)	6,3022 [85,5451] (0,0000)	24,7403 [256,3408] (0,0000)
AD. R ²	0,338	0,2288	0,0305
F Testi	52,6773 (0,0000)	31,0784 (0,0000)	4,1913 (0,0000)
Model	S. E.	S. E.	S. E.
Hausman Testi	197,3170 (0,0000)	23,9611 (0,0000)	185,6832 (0,0000)

Paragraf içindekiler p tahminleridir. Köşeli parantez içinde olanlar t testleridir.

Tablo 3.9'da EKDF bağımsız değişkenin büyüme değişkenleri üzerindeki etkisi verilmiştir. Büyüme verisi olarak ilk sütunda GDPPC, ikinci sütunda GDP2010 ve üçüncü

sütunda TGDP yer almaktadır. Tabloya göre Hausman testi, tüm sütunlarda sabit etkili modelin kullanılması gerektiğini göstermektedir. EKDF, GDPPC'nın % 33'ünü, GDP2010'un % 22'sini ve TGDP'nin ise % 3'ünü açıklamaktadır. F testi modelin bir bütün halinde anlamlı olduğunu göstermektedir. EKDF tüm ülkeleri ilk iki sütunda pozitif yönde son sütunda ise negatif yönde etkilemektedir.

Tablo3 10: Büyüme ve EKDJ: Tüm Ülkeler

	GDPPC	GDP2010	TGDP
EKDJ	0,0645 [155,0117] (0,0000)	0,0650 [104,6950] (0,0000)	0,0692 [104,7455] (0,0000)
SABİT	4,4954 [218,9246] (0,0000)	5,1125 [166,9904] (0,0000)	21,0049 [644,6921] (0,0000)
AD. R ²	0,714	0,6502	0,3888
F Testi	253,6851 (0,0000)	189,4808 (0,0000)	65,5151 (0,0000)
Model	S. E.	S. E.	S. E.
	12,1081	357,0058	8,4864
Hausman Testi	(0,0005)	(0,0000)	(0,0036)

Paragraf içindekiler p tahminleridir. Köşeli parantez içinde olanlar t testleridir.

Tablo 3.10'da EKDJ bağımsız değişkenin büyüme değişkenleri üzerindeki etkisi verilmiştir. Büyüme verisi olarak ilk sütunda GDPPC, ikinci sütunda GDP2010 ve üçüncü

sütunda TGDP yer almaktadır. Tabloya göre Hausman testi, tüm sütunlarda sabit etkili modelin kullanılması gerektiğini göstermektedir. EKDJ, GDPPC'nın % 71'ini, GDP2010 'un % 65'ini ve TGDP'nin ise % 38'ini açıklamaktadır. F testi modelin bir bütün halinde anlamlı olduğunu göstermektedir. EKDJ tüm ülkeleri pozitif yönde etkilemektedir.

Tablo3 11: Büyüme ve FK: Tüm Ülkeler

	GDP	GDP2010	TGDP
FK	0,0521	0,0528	0,0560
	[100,6527]	[164,3300]	[133,4388]
	(0,0000)	(0,0000)	(0,0000)
SABİT	5,2756	5,8788	21,8313
	[220,9891]	[396,0960]	[563,6124]
	(0,0000)	(0,0000)	(0,0000)
AD. R ²	0,7165	0,6617	0,398
F Testi	256,7724	199,3030	3152,446
	(0,0000)	(0,0000)	(0,0000)
Model	S. E.	S. E.	R. E.
Hausman Testi	9,1994	269,9696	3,1691
	(0,0000)	(0,0000)	(0,0750)

Paragraf içindekiler p tahminleridir. Köşeli parantez içinde olanlar t testleridir.

Tablo 3.11'de FK bağımsız değişkenin büyüme değişkenleri üzerindeki etkisi verilmiştir. Büyüme verisi olarak ilk sütunda GDPPC, ikinci sütunda GDP2010 ve üçüncü sütunda TGDP yer almaktadır. Tabloya göre Hausman testi, ilk iki sütunda sabit etkili modelin, son sütunda ise rassal etkili modelin kullanılması gerektiğini göstermektedir. FK, GDPPC'nın % 71'ini, GDP2010 'un % 66'sını ve TGDP'nin ise % 39'unu açıklamaktadır. F

testi modelin bir bütün halinde anlamlı olduğunu göstermektedir. FK tüm ülkeleri pozitif yönde etkilemektedir.

Tablo3 12: Büyüme ve FKDF: Tüm Ülkeler

	GDP	GDP2010	TGDP
FKDF	0,0669	0,0675	0,0475
	[60,5171]	[98,3556]	[30,8715]
	(0,0000)	(0,0000)	(0,0000)
SABİT	4,2379	4,8476	21,9762
	[64,8269]	[137,3979]	[271,8860]
	(0,0000)	(0,0000)	(0,0000)
AD. R ²	0,5149	0,506	0,1536
F Testi	5049,732	104,8490	866,1090
	(0,0000)	(0,0000)	(0,0000)
Model	R. E.	S. E.	R. E.
Hausman Testi	1,6970	463,9496	0,0001
	(0,1927)	(0,0000)	(0,9901)

Paragraf içindekiler p tahminleridir. Köşeli parantez içinde olanlar t testleridir.

Tablo 3.12’de FKDF bağımsız değişkenin büyüme değişkenleri üzerindeki etkisi verilmiştir. Büyüme verisi olarak ilk sütunda GDPPC, ikinci sütunda GDP2010 ve üçüncü sütunda TGDP yer almaktadır. Tabloya göre Hausman testi, ilk ve son sütunlarda rassal etkili modelin diğer sütunda ise sabit etkili modelin kullanılması gerektiğini göstermektedir. FKDF, GDPPC’nın % 51’ini, GDP2010 ‘un % 50’sini ve TGDP’nin ise % 15’ini açıklamaktadır. F testi modelin bir bütün halinde anlamlı olduğunu göstermektedir. FKDF tüm ülkeleri pozitif yönde etkilemektedir.

Tablo3 13: Büyüme ve FKDJ: Tüm Ülkeler

	GDP	GDP2010	TGDP
FKDJ	0,0473	0,0488	0,0172
	[23,6659]	[29,9271]	[7,2451]
	(0,0000)	(0,0000)	(0,0000)
SABİT	5,3062	5,8654	23,5505
	[52,9336]	[71,5798]	[196,7429]
	(0,0000)	(0,0000)	(0,0000)
AD. R ²	0,4511	0,3634	0,0497
F Testi	84,1934	58,8675	6,3090
	(0,0000)	(0,0000)	(0,0000)
Model	S. E.	S. E:	S. E.
Hausman Testi	25,7322	201,9956	47,0696
	(0,0000)	(0,0000)	(0,0000)

Paragraf içindekiler p tahminleridir. Köşeli parantez içinde olanlar t testleridir.

Tablo 3.13'te FKDJ bağımsız değişkenin büyüme değişkenleri üzerindeki etkisi verilmiştir. Büyüme verisi olarak ilk sütunda GDPPC, ikinci sütunda GDP2010 ve üçüncü sütunda TGDP yer almaktadır. Tabloya göre Hausman testi, tüm sütunlarda sabit etkili modelin kullanılması gerektiğini göstermektedir. FKDJ, GDPPC'nin % 45'ini, GDP2010'un % 36'sını ve TGDP'nin ise % 4'ünü açıklamaktadır. F testi modelin bir bütün halinde anlamlı olduğunu göstermektedir. FKDJ tüm ülkeleri pozitif yönde etkilemektedir.

3.4.2. Gelişmiş Ülkeler

Tablo3 14: Büyüme ve EK: Gelişmiş Ülkeler

	GDPPC	GDP2010	TGDP
EK	0,0072	0,0065	-0,0720
	[14,7470]	[13,8010]	[-39,4204]
	(0,0000)	(0,0000)	(0,0000)
SABİT	9,2463	9,9624	31,7009
	[280,4646]	[341,9759]	[258,5818]
	(0,0000)	(0,0000)	(0,0000)
AD. R ²	0,8315	0,4107	0,3514
F Test	109,4638	16,3184	12,9121
	(0,0000)	(0,0000)	(0,0000)
Model	S. E.	S. E.	S. E.
Hausman Testi	412,4152	238,5236	494,8336
	(0,0000)	(0,0000)	(0,0000)

Paragraf içindekiler p tahminleridir. Köşeli parantez içinde olanlar t testleridir.

Tablo 3.14’de EK bağımsız değişkenin büyüme değişkenleri üzerindeki etkisi verilmiştir. Büyüme verisi olarak ilk sütunda GDPPC, ikinci sütunda GDP2010 ve üçüncü sütunda TGDP yer almaktadır. Tabloya göre Hausman testi, tüm sütunlarda sabit etkili modelin kullanılması gerektiğini göstermektedir. EK, GDPPC’nin % 83’ünü, GDP2010 ‘un % 41’ini ve TGDP’nin ise % 35’ini açıklamaktadır. F testi modelin bir bütün halinde anlamlı olduğunu göstermektedir. EK gelişmiş ülkeleri ilk iki sütunda pozitif yönde etkilerken, son sütunda ise negatif yönde etkilemektedir.

Tablo3 15: Büyüme ve EKDF: Gelişmiş Ülkeler

	GDPPC	GDP2010	TGDP
EKDF	0,0023	0,0028	-0,0536
	[4,4153]	[5,6952]	[-75,7607]
	(0,0000)	(0,0000)	(0,0000)
SABİT	9,5972	10,2379	29,9441
	[313,1382]	[362,2294]	[737,5294]
	(0,0000)	(0,0000)	(0,0000)
AD. R ²	0,8254	0,3941	0,4603
F Test	104,9326	15,3008	19,7512
	(0,0000)	(0,0000)	(0,0000)
Model	S. E.	S. E.	S. E.
Hausman Testi	398,3810	384,0903	598,2987
	(0,0000)	(0,0000)	(0,0000)

Paragraf içindekiler p tahminleridir. Köşeli parantez içinde olanlar t testleridir.

Tablo 3.15'te EKDF bağımsız değişkenin büyüme değişkenleri üzerindeki etkisi verilmiştir. Büyüme verisi olarak ilk sütunda GDPPC, ikinci sütunda GDP2010 ve üçüncü sütunda TGDP yer almaktadır. Tabloya göre Hausman testi, tüm sütunlarda sabit etkili modelin kullanılması gerektiğini göstermektedir. EKDF, GDPPC'nin % 82'sini, GDP2010'un % 39'unu ve TGDP'nin ise % 46'sını açıklamaktadır. F testi modelin bir bütün halinde anlamlı olduğunu göstermektedir. EKDF gelişmiş ülkeleri ilk iki sütunda pozitif yönde etkilerken son sütunda ise negatif yönde etkilemektedir.

Tablo3 16: Büyüme ve EKDJ: Gelişmiş Ülkeler

	GDPPC	GDP2010	TGDP
EKDJ	0,0158 [18,0121 (0,0000)	0,0113 [20,1631] (0,0000)	-0,0280 [-6,2303] (0,0000)
SABİT	8,5117 [125,5833] (0,0000)	9,5285 [220,7511] (0,0000)	29,0282 [83,7269] (0,0000)
AD. R ²	0,8452	0,4314	0,0486
F Test	121,0378 (0,0000)	17,6798 (0,0000)	2,1243 (0,0000)
Model	S. E.	S. E.	S. E.
Hausman Testi	151,3398 (0,0000)	77,5218 (0,0000)	85,7253 (0,0000)

Paragraf içindekiler p tahminleridir. Köşeli parantez içinde olanlar t testleridir.

Tablo 3.16’da EKDJ bağımsız değişkenin büyüme değişkenleri üzerindeki etkisi verilmiştir. Büyüme verisi olarak ilk sütunda GDPPC, ikinci sütunda GDP2010 ve üçüncü sütunda TGDP yer almaktadır. Tabloya göre Hausman testi, tüm sütunlarda sabit etkili modelin kullanılması gerektiğini göstermektedir. EKDJ, GDPPC’nın % 84’ünü, GDP2010’un % 43’ünü ve TGDP’nin ise % 4’ünü açıklamaktadır. F testi modelin bir bütün halinde anlamlı olduğunu göstermektedir. EKDJ gelişmiş ülkeleri ilk iki sütunda pozitif yönde etkilerken, son sütunda ise negatif yönde etkilemektedir.

Tablo3 17: Büyüme ve FK: Gelişmiş Ülkeler

	GDPPC	GDP2010	TGDP
FK	0,0057 [5,6169] (0,0000)	0,0050 [7,5555] (0,0000)	-0,0356 [-12,2839] (0,0000)
SABİT	9,2646 [111,2266] (0,0000)	9,9921 [185,6035] (0,0000)	29,7420 [127,1297] (0,0000)
AD. R ²	0,8274	0,3947	0,0833
F Test	106,3746 (0,0000)	15,3368 (0,0000)	2,9977 (0,0000)
Model	S. E.	S.E.	S. E.
Hausman Testi	227,2920 (0,0000)	294,2416 (0,0000)	132,7586 (0,0000)

Paragraf içindekiler p tahminleridir. Köşeli parantez içinde olanlar t testleridir.

Tablo 3.17’de FK bağımsız değişkenin büyüme değişkenleri üzerindeki etkisi verilmiştir. Büyüme verisi olarak ilk sütunda GDPPC, ikinci sütunda GDP2010 ve üçüncü sütunda TGDP yer almaktadır. Tabloya göre Hausman testi, tüm sütunlarda sabit etkili modelin kullanılması gerektiğini göstermektedir. FK, GDPPC’nın % 82’sini, GDP2010 ‘un % 39’unu ve TGDP’nin ise % 8’ini açıklamaktadır. F testi modelin bir bütün halinde anlamlı olduğunu göstermektedir. FK gelişmiş ülkeleri ilk iki sütunda pozitif yönde etkilerken, son sütunda ise negatif yönde etkilemektedir.

Tablo3 18: Büyüme ve FKDF: Gelişmiş Ülkeler

	GDPPC	GDP2010	TGDP
FKDF	0,0106 [17,4827] (0,0000)	0,0082 [11,8109] (0,0000)	-0,0505 [-19,5875] (0,0000)
SABİT	8,9982 [214,2541] (0,0000)	9,8267 [202,8385] (0,0000)	30,3660 [170,0441] (0,0000)
AD. R ²	0,8401	0,4272	0,1773
F Test	116,5193 (0,0000)	17,3961 (0,0000)	5,7383 (0,0000)
Model	S. E.	S. E.	S. E.
Hausman Testi	322,5436 (0,0000)	105,3246 (0,0000)	261,3582 (0,0000)

Paragraf içindekiler p tahminleridir. Köşeli parantez içinde olanlar t testleridir.

Tablo 3.18’de FKDF bağımsız değişkenin büyüme değişkenleri üzerindeki etkisi verilmiştir. Büyüme verisi olarak ilk sütunda GDPPC, ikinci sütunda GDP2010 ve üçüncü sütunda TGDP yer almaktadır. Tabloya göre Hausman testi, tüm sütunlarda sabit etkili modelin kullanılması gerektiğini göstermektedir. FKDF, GDPPC’nın % 84’ünü, GDP2010’un % 42’sini ve TGDP’nin ise % 17’sini açıklamaktadır. F testi modelin bir bütün halinde anlamlı olduğunu göstermektedir. FKDF gelişmiş ülkeleri ilk iki sütunda pozitif yönde etkilerken, son sütunda ise negatif yönde etkilemektedir.

Tablo3 19: Büyüme ve FKDJ: Gelişmiş Ülkeler

	GDPPC	GDP2010	TGDP
FKDJ	0,0033 [6,2220] (0,0000)	0,0033 [6,5819] (0,0000)	-0,0449 [-29,4694] (0,0000)
SABİT	9,5119 [268,2991] (0,0000)	10,1774 [302,4463] (0,0000)	29,8062 [298,9650] (0,0000)
AD. R ²	0,827	0,3976	0,287
F Test	106,0827 (0,0000)	15,5071 (0,0000)	9,8474 (0,0000)
Model	S. E.	S. E.	S. E.
Hausman Testi	452,7450 (0,0000)	214,4323 (0,0000)	419,4526 (0,0000)

Paragraf içindekiler p tahminleridir. Köşeli parantez içinde olanlar t testleridir.

Tablo 3.19’da FKDJ bağımsız değişkenin büyüme değişkenleri üzerindeki etkisi verilmiştir. Büyüme verisi olarak ilk sütunda GDPPC, ikinci sütunda GDP2010 ve üçüncü sütunda TGDP yer almaktadır. Tabloya göre Hausman testi, tüm sütunlarda sabit etkili modelin kullanılması gerektiğini göstermektedir. FKDJ, GDPPC’nın % 82’sini, GDP2010’un % 39’unu ve TGDP’nin ise % 28’ini açıklamaktadır. F testi modelin bir bütün halinde anlamlı olduğunu göstermektedir. FKDJ gelişmiş ülkeleri ilk iki sütunda pozitif yönde etkilerken, son sütunda ise negatif yönde etkilemektedir.

3.4.3. Gelişmekte Olan Ülkeler

Tablo3 20: Büyüme ve EK: Gelişmekte Olan Ülkeler

	GDPPC	GDP2010	TGDP
EK	0,0594 [60,6334] (0,0000)	0,0619 [121,0366] (0,0000)	0,0117 [4,3991] (0,0000)
SABİT	4,5029 [104,8036] (0,0000)	5,0221 [223,5701] (0,0000)	23,2226 [197,8625] (0,0000)
AD. R ²	0,5282	0,4137	0,0507
F Test	89,6924 (0,0000)	57,0056 (0,0000)	5,2434 (0,0000)
Model	S. E.	S. E.	S.E.
Hausman Testi	38,9903 (0,0000)	152,6720 (0,0000)	115,5597 (0,0000)

Paragraf içindekiler p tahminleridir. Köşeli parantez içinde olanlar t testleridir.

Tablo 3.20’de EK bağımsız değişkenin büyüme değişkenleri üzerindeki etkisi verilmiştir. Büyüme verisi olarak ilk sütunda GDPPC, ikinci sütunda GDP2010 ve üçüncü sütunda TGDP yer almaktadır. Tabloya göre Hausman testi, tüm sütunlarda sabit etkili modelin kullanılması gerektiğini göstermektedir. EK, GDPPC’nin % 52’sini, GDP2010 ‘un % 41’ini ve TGDP’nin ise % 5’ini açıklamaktadır. F testi modelin bir bütün halinde anlamlı olduğunu göstermektedir. EK gelişmekte olan ülkeleri pozitif yönde etkilemektedir.

Tablo3 21: Büyüme ve EKDF: Gelişmekte Olan Ülkeler

	GDPPC	GDP2010	TGDP
EKDF	0,0325 [35,0298] (0,0000)	0,0347 [51,0125] (0,0000)	-0,0202 [-19,4195] (0,0000)
SABİT	5,6115 [131,3489] (0,0000)	6,1435 [196,1831] (0,0000)	24,6702 [514,4693] (0,0000)
AD. R ²	0,3767	0,2277	0,0761
F Test	48,8703 (0,0000)	24,4081 (0,0000)	7,5444 (0,0000)
Model	S. E.	S. E.	S. E.
Hausman Testi	199,9187 (0,0000)	3,8794 (0,0489)	308,8007 (0,0000)

Paragraf içindekiler p tahminleridir. Köşeli parantez içinde olanlar t testleridir.

Tablo 3.21’de EKDF bağımsız değişkenin büyüme değişkenleri üzerindeki etkisi verilmiştir. Büyüme verisi olarak ilk sütunda GDPPC, ikinci sütunda GDP2010 ve üçüncü sütunda TGDP yer almaktadır. Tabloya göre Hausman testi, tüm sütunlarda sabit etkili modelin kullanılması gerektiğini göstermektedir. EKDF, GDPPC’nin % 37’sini, GDP2010’un % 22’sini ve TGDP’nin ise % 7’sini açıklamaktadır. F testi modelin bir bütün halinde anlamlı olduğunu göstermektedir. EKDF gelişmekte olan ülkeleri ilk iki sütunda pozitif yönde etkilerken, son sütunda ise negatif yönde etkilemektedir.

Tablo3 22: Büyüme ve EKDJ: Gelişmekte Olan Ülkeler

	GDPPC	GDP2010	TGDP
EKDJ	0,0560 [59,7532] (0,0000)	0,0573 [46,9036] (0,0000)	0,0552 [723796] (0,0000)
SABİT	4,7739 [122,2083] (0,0000)	5,3546 [105,2401] (0,0000)	21,4402 [475,9501] (0,0000)
AD. R ²	0,5251	0,3937	0,1903
F Test	88,5798 (0,0000)	52,5542 (0,0000)	878,3726 (0,0000)
Model	S. E.	S. E.	R. E.
Hausman Testi	144,2599 (0,0000)	151,4046 (0,0000)	3,8018 (0,0512)

Paragraf içindekiler p tahminleridir. Köşeli parantez içinde olanlar t testleridir.

Tablo 3.22’de EKDJ bağımsız değişkenin büyüme değişkenleri üzerindeki etkisi verilmiştir. Büyüme verisi olarak ilk sütunda GDPPC, ikinci sütunda GDP2010 ve üçüncü sütunda TGDP yer almaktadır. Tabloya göre Hausman testi, ilk iki sütunda sabit etkili modelin son sütunda ise rassal etkili modelin kullanılması gerektiğini göstermektedir. EKDJ, GDPPC’nın % 52’sini, GDP2010 ‘un % 39’unu ve TGDP’nin ise % 19’unu açıklamaktadır. F testi modelin bir bütün halinde anlamlı olduğunu göstermektedir. EKDJ gelişmekte olan ülkeleri pozitif yönde etkilemektedir.

Tablo3 23: Büyüme ve FK: Gelişmekte Olan Ülkeler

	GDPPC	GDP2010	TGDP
FK	0,0462 [54,0869] (0,0000)	0,0475 [54,7418] (0,0000)	0,0458 [46,3698] (0,0000)
SABİT	5,4207 [173,7614] (0,0000)	6,0003 [188,6931] (0,0000)	22,0598 [532,1688] (0,0000)
AD. R ²	0,5375	0,4162	0,1913
F Test	93,0475 (0,0000)	57,5876 (0,0000)	884,0392 (0,0000)
Model	S. E.	S. E.	R. E.
Hausman Testi	5,6991 (0,0170)	170,0622 (0,0000)	0,3564 (0,5505)

Paragraf içindekiler p tahminleridir. Köşeli parantez içinde olanlar t testleridir.

Tablo 3.23'te FK bağımsız değişkenin büyüme değişkenleri üzerindeki etkisi verilmiştir. Büyüme verisi olarak ilk sütunda GDPPC, ikinci sütunda GDP2010 ve üçüncü sütunda TGDP yer almaktadır. Tabloya göre Hausman testi, ilk iki sütunda sabit etkili modelin son sütunda ise rassal etkili modelin kullanılması gerektiğini göstermektedir. FK, GDPPC'nin % 53'ünü, GDP2010'un % 41'ini ve TGDP'nin ise % 19'unu açıklamaktadır. F testi modelin bir bütün halinde anlamlı olduğunu göstermektedir. FK gelişmekte olan ülkeleri pozitif yönde etkilemektedir.

Tablo3 24: Büyüme ve FKDF: Gelişmekte Olan Ülkeler

	GDPPC	GDP2010	TGDP
FKDF	0,0492	0,0513	0,0142
	[41,8585]	[58,9511]	[6,6249]
	(0,0000)	(0,0000)	(0,0000)
SABİT	41,8265	5,3584	23,0778
	[88,5531]	[132,5775]	[231,2253]
	(0,0000)	(0,0000)	(0,0000)
AD. R ²	0,4584	0,3242	0,0548
F Test	68,0300	39,0765	5,6081
	(0,0000)	(0,0000)	(0,0000)
Model	S. E.	S. E.	S. E.
Hausman Testi	22,8041	112,0015	85,1159
	(0,0000)	(0,0000)	(0,0000)

Paragraf içindekiler p tahminleridir. Köşeli parantez içinde olanlar t testleridir.

Tablo 3.24’de FKDF bağımsız değişkenin büyüme değişkenleri üzerindeki etkisi verilmiştir. Büyüme verisi olarak ilk sütunda GDPPC, ikinci sütunda GDP2010 ve üçüncü sütunda TGDP yer almaktadır. Tabloya göre Hausman testi, tüm sütunlarda sabit etkili modelin kullanılması gerektiğini göstermektedir. FKDF, GDPPC’nın % 45’ini, GDP2010 ‘un % 32’sini ve TGDP’nin ise % 5’ini açıklamaktadır. F testi modelin bir bütün halinde anlamlı olduğunu göstermektedir. FKDF gelişmekte olan ülkeleri pozitif yönde etkilemektedir.

Tablo3 25: Büyüme ve FKDJ: Gelişmekte Olan Ülkeler

	GDPPC	GDP2010	TGDP
FKDJ	0,0355	0,0382	-0,0051
	[31,6507]	[47,6578]	[-4,9797]
	(0,0000)	(0,0000)	(0,0000)
SABİT	5,4763	5,9808	23,9765
	[106,2220]	[161,9363]	[502,6754]
	(0,0000)	(0,0000)	(0,0000)
AD. R ²	0,416	0,2862	0,0466
F Test	57,4107	32,8276	4,8837
	(0,0000)	(0,0000)	(0,0000)
Model	S. E.	S. E.	S. E.
Hausman Testi	58,5584	51,4498	190,7395
	(0,0000)	(0,0000)	(0,0000)

Paragraf içindekiler p tahminleridir. Köşeli parantez içinde olanlar t testleridir.

Tablo 3.25'te FKDJ bağımsız değişkenin büyüme değişkenleri üzerindeki etkisi verilmiştir. Büyüme verisi olarak ilk sütunda GDPPC, ikinci sütunda GDP2010 ve üçüncü sütunda TGDP yer almaktadır. Tabloya göre Hausman testi, tüm sütunlarda sabit etkili modelin kullanılması gerektiğini göstermektedir. FKDJ, GDPPC'nın % 41'ini, GDP2010 'un % 28'ini ve TGDP'nin ise % 4'ünü açıklamaktadır. F testi modelin bir bütün halinde anlamlı olduğunu göstermektedir. FKDJ gelişmekte olan ülkeleri ilk iki sütunda pozitif yönde etkilerken, son sütunda ise negatif yönde etkilemektedir.

SONUÇ

Gelişmekte olan ülkelerde yurtiçi tasarruf yetersizliği ve döviz açığı, istikrarlı ekonomik büyüme için engel teşkil etmektedir. Ülkelerin ekonomik büyüme ve kalkınma yolunda temel ihtiyaçları dış finansman sağlanmasıdır. Dış finansman sağlama yolunda ise doğrudan yabancı yatırımların ülkeye gelmesi üretimini bu ülkeye getirmesi veya o ülkede bulunan üretim tesisini satın alması açısından önemlidir. Çünkü gelen doğrudan yabancı yatırımın o ülkede istihdamın artması, yeni üretim teknikleri ve teknolojinin gelmesi, pazarlama tekniklerinin gelişmesi ve yeni patent ve lisans işlemleri açısından önemlidir (Bostan vd., 2016). Bu bağlamda DYY ile birlikte üretim kapasitesini artıracak olan ülke ekonomilerinin ihrac edecekleri mallar çeşitlenecek ve uluslararası ticaret daha etkin ve daha fazla yapılarak ülkelerin ekonomik büyümelerine katkı sağlayacaktır. Küreselleşme ile birlikte artık uluslararası ticaret daha etkin hale gelmiştir. Çok uluslu şirketler ortaya çıkmıştır. Bu şirketler üretimlerini daha az maliyetli ve daha ucuz işçi ücretlerine katlandıkları ülkelerde gerçekleştirmeye başlamışlardır. Küreselleşmenin son evresi olarak ise finansal küreselleşme ortaya çıkmıştır. Gelişen teknoloji ve çok daha çeşitli hale gelen finansal enstrümanlar sayesinde finansal etkileşim daha sık görülür hale gelmeye başlamış ve finansal piyasalarda işlem yapmak daha kolay hale gelmiştir.

Finansal küreselleşme olgusu ekonomik büyümeye olumlu yönde katkı sağlayacağı düşüncesi küreselleşmenin bir evresi olarak görülmekteydi. Gelişmiş ülkeler tasarruf fazlası vermeye başlamış, sermaye stokunu fazlası ile sanayileşme ve yatırımların etkisi ile artırmışlardı. Gelişmekte olan ülkeler ise bu durumdan pay çıkarmak adına finansal küreselleşmeye katılmak istiyordu. Mckinnon (1973) ve Shaw (1973) finans teorisine göre hükümet engellerinin kaldırılması, yüksek faiz politikasından vazgeçilmesi gerektiği görüşüne göre ekonomilerini dışa açarak ve finansal piyasalardaki baskıyı ortadan kaldırarak sisteme

ayak uydurulması gerektiğini açıklıyorlardı. Böylece etkin kaynak dağılımı ve ekonomik büyümenin sağlanacağı görüşü hakimdi.

Bu çalışma finansal küreselleşmenin ekonomik büyüme üzerinde yaptığı katkının araştırılması amacı ile yapılmıştır. 1970-2016 yılları arasında gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde finansal küreselleşmenin ekonomik büyüme üzerindeki katkısı ortaya konulmuştur. Çalışmamızda finansal küreselleşme göstergesi olarak Swiss Economic Institute'den (İsviçre Ekonomi Enstitüsü) alınan KOF küreselleşme endeksleri kullanılmıştır. Ekonomik büyüme göstergesi olarak da kişi başına düşen GSYİH, 2010 yılı fiyatları ile kişi başına düşen GSYİH ve 2010 yılı fiyatları ile toplam GSYİH kullanılmıştır.

Çalışmamızın ampirik sonuçlarına göre finansal küreselleşme göstergeleri olarak ekonomik küreselleşme, ekonomik küreselleşme de facto, ekonomik küreselleşme de jure, finansal küreselleşme, finansal küreselleşme de facto ve finansal küreselleşme de jure'ün ekonomik büyüme üzerinde olumlu katkı yaptığı ve istatiksel olarak anlamlı olduğu ortaya çıkmıştır. Ekonomik küreselleşme de facto mal ticareti, hizmet ticareti ve ticari ortak çeşitlendirmesinden, ekonomik küreselleşme de jure ise ticaret mevzuatı, ticaret vergileri ve tarifeler yer alır. Finansal küreselleşme de facto doğrudan yabancı yatırım, portfolyo yatırımı, uluslararası borç, uluslararası rezervler ve uluslararası gelir ödemelerinden oluşurken, finansal küreselleşme de jure ise yatırım kısıtlamaları, sermaye hesabı açıklığı 1 ve sermaye hesabı açıklığı 2'den oluşur. Yapılan analiz mevcut literatürü destekler niteliktedir.

Uygulama kısmında ilk olarak tüm ülkeler incelenmiştir. Bulunan istatiksel sonuçlara göre finansal küreselleşme tüm ülkeleri pozitif yönde etkilediği görülmüştür. Böylece ekonomik büyümeye pozitif yönde katkı sağlamıştır. Uygulama bölümünde ikinci olarak gelişmiş ülkeler incelenmiştir. Uygulanan analizler sonucunda ise ekonomik küreselleşme bağımsız değişkeni kişi başına düşen GDP ve 2010 yılı sabit fiyatlarıyla GDP değişkenlerini pozitif yönde etkilerken, 2010 yılı fiyatları ile toplam GDP verisini ise negatif

yönde etkilediği görülmüştür. Gelişmiş ülkeler kısmında diğer değişkenler üzerinde yapılan analizler sonucunda kişi başına düşen GDP, 2010 yılı sabit fiyatlarıyla GDP ve 2010 yılı fiyatları ile toplam GDP verilerini pozitif yönde etkilediği görülmüştür. Yapılan analizlerin son kısmında ise gelişmekte olan ülkeler için analizler yapılmıştır. Yapılan analizler sonucunda ekonomik küreselleşme, ekonomik küreselleşme de jure, finansal küreselleşme, finansal küreselleşme de facto bağımsız değişkenlerinin büyüme verileri üzerinde pozitif yönde katkı yaptığı sonucuna ulaşılmıştır. Diğer yandan ekonomik küreselleşme de facto ve finansal küreselleşme de jure bağımsız değişkenlerinin kişi başına düşen GDP ve 2010 yılı sabit fiyatlarıyla GDP verilerini pozitif yönde etkilediği, 2010 yılı fiyatları ile toplam GDP verisini ise negatif yönde etkilediği sonucuna ulaşılmıştır.

Sonuç olarak finansal küreselleşmenin gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler üzerinde olumlu katkılar yaptığı söylenebilir. Gelişmiş ülkelerin makroekonomik performanslarının iyi olduğunu, gelişmekte olan ülkelerin ise makroekonomik performanslarını iyileştirmeye devam ettiğini söyleyebiliriz. Gelişmekte olan ülkelerin ekonomik ve sosyal yapısına göre ekonomilerini düzenlemelerini mali disiplin, bütçe açıklarını kontrol etme ve enflasyonun kontrol altında tutulmasını sağlamaya çalışmaları makroekonomik yapılarının istikrara kavuşmasına imkan sağlayabilir. Diğer yandan finansal zayıf görünen finansal sistemlerinin güçlendirilmesi ve derinleşmesine yönelik politikalar uygulanmalı ve ani sıcak para çıkışlarının engellenmesi gerekmektedir. Özel sektörün yatırım harcamalarını artırması ekonomik büyümeye katkı sağlayabilir. Özel sektör yatırımlarının finansmanı için banka kredilerine ihtiyaç duyabilmektedir. Bankalar oluşan talebi karşılamak için mevduat toplayan kuruluşlardır. Bankaların kredi vermek için kullanabileceği likiditeyi arttırıcı düzenlemeler hayat geçirilebilir. Böylece özel sektörün kredi talebi daha rahat karşılanabilir. Özel sektör yatırımlarının daha verimli alanlarda ve katma değeri yüksek

Üretim yapmasına yönelik politikalar oluşturulmalıdır. Daha güçlü üretim yapısı benimsenmeli ve uluslararası ticarete rekabet edebilir hale getirilmelidir.

KAYNAKÇA

- Altınar, A., Bozkurt, E., & Toktaş, Y. (2018). Küreselleşme ve Ekonomik Büyüme: Yükselen Piyasa Ekonomileri İçin Bir Uygulama. *Finans Politik & Ekonomik Yorumlar*, 117-162.
- Atamtürk, Y. D. (2007). Gelişmekte Olan Ülkelerde ve Türkiye'de Finansal Serbestleşmenin İç Tasarruflar Üzerine Etkisi. *Marmara Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi*, 75-89.
- Aydemir, C., & Kaya, M. (2007). Küreselleşme Kavramı ve Ekonomik Yönü . *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 260-282.
- Aytekin, İ. (2013). Küreselleşme ve Ekonomik Küreselleşme. *BEU. SBE. Dergisi*, 123-134.
- Bal, H., & Özalp, H. (2011). Avrupa'da Parasal Birlik Düşüncesi Ve Euro'ya Geçiş. *Çukurova Üniversitesi İİBF Dergisi*, 77-94.
- Başoğlu, U., Ceylan, A., & Parasız, İ. (2009). *Finans, Teori Kurum ve Araçlar*. Bursa: Ekin Yayınevi .
- Berber, P. D. (2006). *İktisadi Büyüme ve Kalkınma*. Trabzon: Derya Kitapevi.
- Bocutoğlu, E. (2015). *Makro İktisat Teoriler ve Politikalar*. Bursa: Ekin Basım Yayın Dağıtım.
- Bostan, Y. D., Ürüt Kelleci, Y., & Yılmaz, Y. (2016). Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırımları ve Ekonomik Büyüme Arasındaki İlişki: Avrasya Ekonomileri Örneği. *MANAS Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 24-36.
- Bozkurt, V. (2000). *Küreselleşmenin İnsani Yüzü* . İstanbul: ALFA Yayınları.
- Çetin, M. (2010). Finansal Serbestleşme ve Ekonomik Büyüme İlişkisi: Türkiye Örneği.
- Demir, O. (2002). Durgun Durum Büyümeden İçsel Büyümeye . *Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 1-16.
- Dinar, G. B. (2009). Finansal Liberalizasyon ve Ekonomik Büyüme İlişkisi: Bir Literatür Çalışması. *Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 109-135.
- Dinler, P. D. (2011). *İktisada Giriş*. Bursa: Ekin Basım Yayın ve Dağıtım.
- Eren, M. V., & Çütçü, İ. (2018). Küreselleşmenin Ekonomik Büyümeye Etkisi: Türkiye Üzerine Bir Analiz. *Siyaset, Ekonomi ve Yönetim Araştırmaları Dergisi*, 48-61.
- Gujarati, D. N., & Porter, D. (2012). *Temel Ekonometri*. (Ü. Şenesen, & G. Günlük-Şenesen, Çev.) İstanbul: Literatür Yayıncılık.
- Günsoy, P. D. (2018). Geleneksel Büyüme Teorisi. P. D. Günsoy, & D. Erdinç içinde, *İktisadi Büyüme* (s. 67-80). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları .

- Gürak, P. D. (2016). *Ekonomik Büyüme ve Kalkınma*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık Eğitim Danışmanlık Tic. Ltd Şti.
- Gygli, S., Haelg, F., & Sturm, J.-E. (2018). The KOF Globalisation Index - revisited. *KOF Working Papers*, 1-54.
- Hançerlioğlu, O. (1993). *Ekonomi Sözlüğü*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Kaya, A. İ. (2015). *Ekonomik Özgürlüklerin Kalkınma Göstergelerine Etkisi:Panel Veri Analizi*. Ankara .
- Kibritçiöğlü, A. (1998). İktisadi Büyümenin Belirleyicileri ve Yeni Büyüme Modellerinde Beşeri Sermayenin Yeri. *AÜ Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, 207-230.
- Korkmaz, T., Çevik, E. İ., & Birkan, E. (2010). Finansal Dışa Açıklığın Ekonomik Büyüme ve Finansal Krizler Üzerindeki Etkisi:Türkiye Örneği. *Journal of Yasar University*, 2821-2831.
- Özdemir, P. D., & Delice, D. (2012). *Uluslararası Ekonomik İlişkiler*. İstanbul: Lisans Yayıncılık .
- Özer, D. H. (2006). *Finansal Liberalizasyon Politikaları ve Kriz İlişkisi*. Ankara: Sermaye Piyasası Kurulu.
- Öztürk, N., Barışık, S., & Darıcı, H. (2010). Gelişmekte Olan Piyasalarda Finansal Derinleşme ve Büyüme İlişkisi : Panel Veri Analizi. *ZKÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, 95-119.
- Öztürk, Y. K., & Kuşçu, S. (2011). Finansal Serbestleşme : İlk Deneyimler ve Kriz . *Reforma*, 11-21.
- Rodrik, D. (2009). *Tek Ekonomi Çok Reçete* . (N. Domaniç, Çev.) Ankara: Efil Yayınevi.
- Rodrik, D., & Subramanian, A. (2019). Why Did Financial Globalization Disappoint? *Palgrave Macmillan Journals*, 112-138.
- Savaş, V. F. (2012). *Küresel Finans ve Makro İktisat*. Ankara: Efil Yayınevi.
- Stiglitz, J. E. (2003). Globalization and growth in emerging markets and the New Economy. *Journal of Policy Modeling*, 505-524.
- Taban, S. (2008). *İktisadi Büyüme Kavram ve Modeller*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Taban, S. (2016). *İktisadi Büyüme*. Bursa: Ekin Yayınevi.
- Taban, S., & Kar, M. (2016). *Kalkınma Ekonomisi*. Bursa: Ekin Basım Yayın Dağıtım.
- Tobin, J. (2004). Finansal Küreselleşme. (Ş. Cicioğlu, Dü.) *World Development*, 135-141.

- Tonus, Ö. (2015). *Temel Göstergelerle Türkiye Ekonomisi*. Bursa: Ekin Basım Yayın Dağıtım.
- Uçar, S. (2016). Finansal Liberalleşmenin Makro Ekonomik Değişkenler Üzerindeki Etkisi ve Türkiye Örneği. 6.
- Ülgener, S. F. (1986). *Milli Gelir, İstihdam ve İktisadi Büyüme*. İstanbul: Filiz Kitapevi.
- Ünsal, E. (2007). *İktisadi Büyüme*. Ankara: İmaj Yayıncılık.
- Ünsal, P. (2011). *Makro İktisat*. Ankara: İmaj Yayınevi.
- Yaffee, R. A. (2003). A Primer for Panel Data Analysis. *Connect Information Technology at NYU*, 1-11.
- Yeldan, E. (2001). *Küreselleşme Sürecinde Türkiye Ekonomisi*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Yılmaz, M. (2008). *Gelişmekte Olan Ülkelerde Doğrudan Yabancı Yatırımlar-Ekonomik Büyüme İlişkisi: Panel Veri Analizi*. İzmir .